

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra občanské výchovy a filosofie

Diplomová práce

Evropská unie a její aktuální problémy

Klára Krejčová

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Milena Tichá, CSc.

Praha 2010

Prohlášení o samostatném zpracování diplomové práce

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je původní a zpracovala jsem jí samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušila autorská práva.

Klára Krejčová

V Praze dne 2. dubna 2010

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PhDr. Mileně Tiché, CSc. za cenné rady a kritické připomínky k diplomové práci.

Evropská unie a její aktuální problémy

Klíčová slova

Mezinárodní ekonomická integrace, Evropská unie, eurozóna, Lisabonská smlouva.

Souhrn

Práce je orientována na aktuální problémy, které řeší v současné době Evropská unie. Hlavní pozornost je věnována dvěma okruhům problémů, a to rozšiřování Evropské unie a prohlubování integrace. V rámci rozšiřování jsou hodnoceni noví členové a potenciální kandidáti. Specifickým problémem je Turecko, které svým členstvím otevírá mnoho otázek. Další sférou problémů je prohlubování integrace. Práce se zaměřuje na rozbor ekonomické integrace v eurozóně a dále sleduje proces politického sjednocení, které je spojeno s přijetím Lisabonské smlouvy.

The European Union and Its Topical Problems

Key words

International economic situation, European Union, Euro area, Lisbon treaty.

Summary

The thesis is focused on topical problems which are solved by the European Union at present. Increasing the number of countries of the European Union as well as deepening the integration are two focal points of the thesis. Firstly, potential candidates and new members of the European Union are judged within the topic of increasing the number of the EU countries. A specific problem is comprised by the country of Turkey which opens a lot of questions by its membership. Secondly, the analysis of the economic integration in Euro area and the process of political unification connected with the acceptance of the Lisbon treaty create the main part of the topic of deepening the integration.

OBSAH

Úvod	5
1. Dosavadní řešení problému	7
2. Historie evropské integrace	9
2.1 První koncepce sjednocení Evropy	9
2.2 Proces integrace po roce 1945.....	10
2.2.1 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO).....	10
2.3 Integrace dalších sektorů.....	11
2.4 Rozšiřování Společenství	13
2.4.1 První rozšíření (severní).....	14
2.4.2 Druhé rozšíření (jižní).....	15
2.4.3 Třetí rozšíření.....	15
2.5 Formování Evropské unie a její vznik	16
3. Smysl evropské integrace	23
3.1 Hlavní úkoly EU	25
3.2 Okruhy politiky EU	27
4. Aktuální problémy EU	31
4.1 Problematika rozšiřování EU	31
4.1.1 Kandidátské země EU.....	35
4.1.1.1 TURECKO	35

4.1.1.2 MAKEDONIE	44
4.1.1.3 CHORVATSKO	48
4.1.2 Potenciální kandidátské země EU.....	50
4.2 Prohlubování integrace	55
4.2.1 Eurozóna jako hlavní projev ekonomické integrace	55
4.2.2 Politická integrace	65
Závěr	71
POUŽITÁ LITERATURA	73

Úvod

Evropská unie je integrační seskupení evropských zemí, které se zavázaly ke společné cestě v hospodářské i politické oblasti. Integrace evropského kontinentu, jejímž výsledkem je Evropská unie, významným způsobem proměňuje podobu současné Evropy. Proces evropské integrace byl na počátku 50. let odůvodňován především ekonomickými zájmy, ale na počátku 21. století všechny členské státy přistoupily na fakt, že evropská integrace je také záležitostí politickou. Evropská unie se zabývá rozmanitou činností, v jejímž důsledku se musí vyrovnat s řadou problémů, ke kterým musí najít vhodná řešení, která přinesou pozitiva nejen v hospodářské oblasti, ale i v oblasti kulturní, sociální a politické. Cílem diplomové práce je postihnout aktuální problémy Evropské unie, které jsou řešeny v posledním desetiletí v rozmezí let 2000-2010. Hlavní pozornost je zaměřena na problémy dalšího rozšiřování Evropské unie a prohlubování její integrace.

Ve zmíněných problémech nezaujímají jednotná stanoviska ani odborníci, ani veřejnost. V obou sférách probíhají mnohé diskuse, které otevírají závažné otázky spojené s evropskou integrací. Tyto diskuse se promítají i do odborné literatury, která přináší různé pohledy. Předložená práce se snaží utřídit tyto odlišné přístupy, zhodnotit dosavadní stanoviska a zaujmout konkrétní postoje v těchto problémech.

Kompozice diplomové práce odpovídá stanovenému cíli. Práce se nesoustředí na detailní analýzu jednoho subjektu, ale důraz je kladen na vybrané aktuální problémy Evropské unie. První kapitola analyzuje současné vnímání problému jak v materiálech, které zveřejňuje sama Evropská unie, tak v odborných publikacích. Vnímání těchto záležitostí v obou sférách literatury je velmi odlišné. Informace poskytované prostřednictvím internetových portálů a tiskovin Evropské unie jsou velmi obecné a mají proklamativní charakter. Jinak tento okruh problémů sleduje česká odborná literatura, které nabízí svým čtenářům komplexní pohled na integraci a jen zřídka se věnuje konkrétním aspektům. Druhá kapitola popisuje vývoj evropské integrace od 50. let 20. století až po vznik

samotné Evropské unie. Třetí kapitola se věnuje významu evropské integrace a jejím hlavním úkolům, které si stanovuje. Poslední kapitola se zabývá aktuálními problémy Evropské unie. V první řadě se jedná o problémy spojené s jejím rozšiřováním. Kandidátskými státy jsou země, které se kulturně a nábožensky odlišují od evropských tradic, což vyvolává mnoho sporných diskusí. Další oblast problémů přináší prohlubování ekonomické integrace a její doplňování o integraci politickou. V oblasti ekonomického sjednocení se práce orientuje na stav eurozóny a v oblasti politické integrace se zaměřuje na problém zamítnuté Evropské ústavy a následné přijetí Lisabonské smlouvy.

1. Dosavadní řešení problému

Evropská unie a její činnost je v současné době velmi diskutovanou oblastí. Evropská unie je útvar, který významně mění tvář celé Evropy, proto je středem pozornosti mnoha odborníků. Tito odborníci vytvářejí analýzy a poskytují odborné informace o činnosti Evropské unie celé veřejnosti prostřednictvím svých odborných publikací.

Vzhledem k tomu, že Česká republika je členem Evropské unie od roku 2004, je problematika EU i naší záležitostí. V důsledku toho vzniká celá řada české odborné literatury, která se zabývá komplexně evropskou integrací. Literaturou tohoto typu je například publikace od autorů Petra Fialy a Markéty Pitrové, která nese název Evropská unie. Publikace nabízí všestranný a detailní pohled na problematiku evropské integrace a na institucionální strukturu EU. Tento profil literatury se pak velmi často opakuje, například publikace Vnější vztahy Evropské unie, jejímž autorem je Vladimír Baar a podobného zaměření je i kniha od autorů Miroslava Hada a Luděka Urbana První pilíř Evropské unie atd.

Dále se v české literatuře tohoto zaměření setkáme s publikacemi, které se zabývají zejména ekonomickým rámcem evropské integrace. Takovou knihou je Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence od Petra Zahradníka a Měnová integrace – náklady a přínosy členství v měnové unii od Lubora Laciny a kolektivu dalších autorů. Tyto výše jmenované knihy jsou ve svém záběru velmi komplexní a nabízejí obecný pohled na měnovou integraci.

V druhé řadě existují materiály, které poskytuje sama Evropská unie prostřednictvím svých orgánů a institucí. Zásadní informace zveřejňuje výkonný orgán EU, kterým je Evropská komise. Primární činností Evropské komise je předkládání návrhů a evropských právních předpisů, dále má na starosti provádění politik EU v praxi a dbá na to, aby jednotlivé členské státy dodržovaly evropské smlouvy. Evropská komise o těchto svých činnostech informuje evropskou veřejnost zejména prostřednictvím svého internetového portálu www.europa.eu a dále vydává tiskoviny, které jsou

běžně veřejnosti k dispozici v jejich rodném jazyce. Další informace týkající se činnosti EU zveřejňuje Úřad vlády ČR na webových stránkách www.euroskop.cz. Tento internetový portál poskytuje mnohé materiály, které se zaměřují obecně na činnost EU. Existuje mnoho informačních materiálů, které jsou zaměřeny na problematiku EU, avšak materiály, které poskytuje sama Evropská unie prostřednictvím svých internetových portálů a tiskovin, mají ovšem proklamační charakter.

Výrazná většina mé práce se vztahuje k současným problémům EU, pro které neexistuje odpovídající aktuální literatura, proto jsem především využívala elektronické zdroje. Elementárními byly dokumenty institucí Evropské unie, které zveřejňuje Evropská komise na svém internetovém portálu.

Tyto výše jmenované zdroje hodnotí integraci jako takovou. Zabývají se otázkami současného hospodářství, rozebírají stanovené cíle a analyzují, zdali bylo cílů dosaženo. Ovšem žádná z těchto dostupných literatur se nevěnuje aktuálním problémům, které EU musí řešit, a proto se na tuto problematiku zaměřuji ve své diplomové práci.

2. Historie evropské integrace

2.1 První koncepce sjednocení Evropy

Idea evropského sjednocení se na našem kontinentu objevovala již v antice, ale svůj větší význam zaznamenala až v období středověku. Jednou z prvních osobností věnující se možnostem spolupráce mezi evropskými panovníky byl právník a politický reformátor Pierre Dubois, jehož návrh měl dát vzniknout stálému shromáždění šlechticů, které mělo v případě potřeby zabránit konfliktům mezi státy. Další velkou ideou této koncepce měla být jednotná obrana evropského kontinentu, který byl velmi často ohrožován arabskými nájezdy. Bezpečnost Evropy byla hlavním podnětem i pro českého krále Jiřího Z Poděbrad, jehož záměrem bylo vytvoření „Unie evropských států“, což měl být útvar s vlastním soudním dvorem a legislativním orgánem. V 17. století myšlenka evropské integrace byla nadále středem zájmu nejen u politických představitelů, ale i u filosofů a náboženských představitelů. Myšlenkou evropské federace se zabýval i Imanuel Kant, který viděl ve vzniku federace jistou záruku klidného života v Evropě. Názory na integrační úsilí v 19. století významně ovlivnil proces industrializace, který měl význam na rychlý rozvoj komunikačních prostředků. Přínosy mezinárodní spolupráce byly zaznamenány zejména po první světové válce, kdy se hospodářská kooperace mezi státy jevila jako vhodný nástroj proti hospodářské krizi. Na začátku druhé světové války integrace Evropy začala být přijímána mnohými organizacemi, jelikož jednotlivé státy nebyly schopny čelit nacistickému nebezpečí.¹

¹ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003.s 31-37

2.2 Proces integrace po roce 1945

Po ukončení druhé světové války byly velmi výrazně rozvíjeny aktivity, které směřovaly k procesu sjednocování. Nejdůležitější význam těchto snah měla složitá hospodářská situace v poválečné Evropě, která byla zasažena ve všech sférách průmyslu, zemědělství a komunikací. Zejména bylo vynaloženo úsilí vytvořit v Evropě ekonomickou spolupráci, která byla zahájena v rámci Marshallova plánu. V souvislosti s hospodářskou obnovou válkou zničené Evropy vznikla **Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (OEEC – Organization for European Economic Cooperation)**.² Obnova hospodářství spočívala ve výhodách plynoucích z velkého trhu. „Do centra pozornosti se postupně dostávala myšlenka vytvoření rozsáhlého evropského trhu, jemuž byla přisuzována schopnost podporovat konkurenci, stlačovat ceny a stimulovat hledání nových zdrojů a výrobních postupů.“³ Evropa byla v této ideji inspirována zeměmi Beneluxu, které mezi sebou vytvořily celní unii.

2.2.1 Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)

Prvním krokem pro sjednocování západní Evropy bylo založení Evropského hospodářského společenství uhlí a oceli (ESUO). „Smlouva o jeho vytvoření byla uzavřena v dubnu 1951 v Paříži na 50 let. (Smlouva o ESUO bývá též nazývána Pařížskou smlouvou podle místa jejího podpisu.)“⁴ Smlouvu podepsalo Německo, Francie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko a Itálie. Tyto státy se rozhodly společně postupovat v rozvoji těžby uhlí a výroby oceli. Modernizace těchto odvětví měla urychlit a

² BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. s. 9

³ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003. s. 47

⁴ HAD, M.; URBAN, L. *První pilíř evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí a Ústav mezinárodních vztahů, 2000. s. 15

ulehčit poválečné obnově signatářských zemí. Práva rozhodování měl Vysoký úřad, což byl orgán ESUO, který měl výsadní pravomoci. Tato nadnárodní kontrola umožnila, aby členské země přistoupily k vzájemné spolupráci, která je sjednocovala. Založením ESUO bylo vytvořeno příznivé prostředí pro rozvoj ekonomik členských zemí, ale také to byl důležitý krok pro odstranění konfliktů mezi Francií a Německem.⁵

V 60. letech došlo k celkovému ozdravení ekonomiky, a proto posouzení vlivu této organizace na hospodářský vývoj není zcela jasný. Založení prvního společenství mělo významný vliv na politickou situaci a obchod s uhlím a ocelí ovlivňovalo i země stojící mimo ESUO.⁶

2.3 Integrace dalších sektorů

Vznik ESUO výrazně přispěl k urovnání vztahů mezi poraženými a vítěznými státy. Politická a hospodářská spolupráce v sektoru těžby uhlí a výroby oceli se příznivě vyvíjela, proto vznikaly podobné úvahy o sjednocení také v dalších odvětvích. Hospodářský význam uhlí a oceli ovšem začal v průběhu padesátých let klesat, a proto se nejvýhodnější oblastí zdál být rozvoj jaderné energetiky. Pozornost západoevropských zemí s ohledem na další možnou integraci se soustředila na energetiku, dále na sektory dopravy a zemědělství, což byly oblasti, které měly klíčový vliv na rozvoj evropského obchodu.⁷

Integrace dalších sektorů s sebou nesla vznik nových smluv. Dne 25. března 1957 byly podepsány Římské smlouvy o založení **Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM)**.⁸

⁵ Tamtéž, s. 16

⁶ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003. s. 54

⁷ Tamtéž, s. 63-64

⁸ WEIDNFELD, W.; WESSELS, W. *Evropská unie od A do Z: Příručka evropské integrace*. Praha: Karolinum, 1997. s. 18

EURATOM

Hlavním úkolem Evropského společenství pro atomovou energii bylo vytvořit společný trh s jadernými materiály a především podporovat jejich mírové využití. Smlouva zajistila výměnu technických informací, kontrolu nad nákupem štěpného materiálu a jeho evidenci pohybu. Jaderná energetika měla být klíčem k hospodářskému rozvoji, proto byla společným zájmem všech evropských zemí. Vznikem této organizace mělo dojít k zabránění rozvoje vlastních jaderných zbraní, což mělo posílit stabilitu celé Evropy.⁹

EHS

Cílem Evropského hospodářského společenství bylo sblížit hospodářské politiky členských zemí a podporovat harmonický rozvoj veškeré hospodářské činnosti, udržovat vyrovnaný růst, větší stabilitu, zvýšit životní úroveň a vytvořit těsnější vztahy mezi státy. Klíčovým úkolem bylo vybudování společného trhu s volným pohybem zboží, osob a kapitálu. Smlouva tyto cíle předpokládala naplnit nejpozději do patnácti let. Vybudování tak ambiciózních cílů si vyžádalo vznik řady podpůrných nástrojů, jako byla Evropská investiční banka, která poskytovala úvěry, a Evropský sociální fond. Chod EHS zajišťovala institucionální struktura orgánů: Komise, Rada, Shromáždění, Soudní dvůr a poradní Hospodářský a sociální výbor.¹⁰

Tři evropská společenství plnila své úkoly a očekávání, která do nich vkládaly členské státy při jejich založení. Celní unie se stala dokonce základním pilířem EHS a byla dokončena ještě dříve než se původně předpokládalo. Členské země měly společnou politiku vůči zemím, které nebyly členy Společenství. Budování společného trhu poskytlo možnost státům uplatnit své výrobky na území, které bylo několikanásobně větší než rozloha daného státu. Ekonomická spolupráce byla doprovázena

⁹ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003.s 66-68

¹⁰ Tamtéž, s. 68-71

zvýšením obchodu mezi členskými státy a nárůstem pozitivních hospodářských ukazatelů. *„Evropská společenství se stala rozhodující dynamickou strukturou na evropském kontinentu. Zájem o členství začaly projevovat i další země, zejména Velká Británie, která se k původním integračním projektům stavěla skepticky a odmítala se na nich podílet.“*¹¹

2.4 Rozšiřování Společenství

V historii Společenství jsou šedesátá léta ve znamení dlouhotrvajícího nesouladu. Jedná se o období, kdy musí Společenství poprvé čelit žádostem o rozšíření. V roce 1961 požádaly o zahájení rozhovorů o přistoupení Velká Británie, Irsko a Dánsko.

Motivy pro členství z hlediska Velké Británie byly jednoznačně ekonomické a politické. Velká Británie v důsledku dekolonizace ztratila možnost realizace většího rozvoje obchodu, proto se snažila nahradit ztrátu novými zahraničními a ekonomickými vazbami na trh v západní Evropě. Toto rozšíření na sever nebylo pro Společenství jednoduchou záležitostí, jelikož v případě Velké Británie se jednalo o zemi s vysoce rozvinutým průmyslem, efektivním zemědělstvím a vyspělým jaderným potenciálem. Z tohoto důvodu muselo Společenství čelit řadě problémů, které nebylo snadné jednoznačně vyřešit, tudíž problematika prvního rozšíření trvala několik let.

Krise Společenství v šedesátých letech byla také spojena s konkrétní realizací Římských smluv. *„Tyto smlouvy nezahrnovaly různé úseky hospodářské politiky a v důsledku toho se objevily požadavky, aby byla založena hospodářská a měnová unie, která by zabránila dalším krizím plynoucím z národně orientovaných politik.“*¹²

¹¹ HAD, M.; URBAN, L. *Evropská společenství. První pilíř evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí a Ústav mezinárodních vztahů, 2000. s. 18

¹² WEIDNFELD, W.; WESSELS, W. *Evropská unie od A do Z: Příručka evropské integrace*. Praha: Karolinum, 1997. s. 20

2.4.1 První rozšíření (severní)

Vrcholná konference v Haagu 1. až 2. prosince rozhodla o severním rozšíření Společenství. Dne 30. června 1970 byly obnoveny rozhovory o členství v Evropském společenství s Velkou Británií, Irskem, Dánskem a Norskem.¹³

Velká Británie

Velká Británie byla vůdčí zemí mezi žadateli o členství ve Společenství. Toto členství bylo pro britskou ekonomiku velkou nutností, proto se britská vláda snažila přizpůsobit v mnoha otázkách, zejména v oblasti zemědělské politiky. Vstup do ES schválila Dolní sněmovna 13. července 1972.¹⁴

Irsko a Dánsko

Irsko bylo velmi závislé na obchodech s Velkou Británií, proto byl jeho vstup do jisté míry podmíněn vstupem Velké Británie, podobně na tom bylo i Dánsko. Obě země přistoupily také v roce 1972.¹⁵

Norsko

Přistoupení Norska do ES znamenalo řadu bojů, podařilo se dosáhnout několika výjimek a uznání mnoha specifík. Vstup do ES byl zamítnut v referendu 26. září 1972. Norsko se obávalo ohrožení vlastního rybářského a zemědělského odvětví. Norsko udržovalo s ES pouze dohody o volném obchodu.¹⁶

Rozšíření Společenství vyvolalo několik otázek, které muselo řešit. Především se otevřela cesta k snazšímu vyjednávání, které muselo být podpořeno vstřícností na obou stranách.

¹³ Tamtéž, s. 21

¹⁴ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003.s. 97

¹⁵ Tamtéž, s. 97

¹⁶ Tamtéž, s. 97

2.4.2 Druhé rozšíření (jižní)

První vlna rozšiřování ES měla vliv na další kandidátské země, zejména z jižní Evropy. Jednalo se Španělsko, Portugalsko a Řecko. Přijetí těchto zemí nebylo prioritou jen žadatelských zemí, ale také samotného ES, jelikož mělo možnost posílit svůj trh ve středomořské oblasti.

Doposud platilo pravidlo, že kandidátskou zemí se může stát libovolná země, ovšem nyní se situace změnila. Nejednalo se pouze o ekonomické ukazatele, ale hlavní podmínkou bylo upevňování demokratického prostoru západní Evropy. Tento požadavek byl zcela pochopitelný, jelikož kandidátskými zeměmi byly státy, které se zbavily v polovině sedmdesátých let autoritativních režimů.

Řecko

Řecko podalo oficiálně žádost o vstup v roce 1975. Asociační dohodu mělo s ES od roku 1961, ale v polovině sedmdesátých let byla v Řecku vojenská diktatura, což znamenalo zastavení asociační dohody. Členské státy měly výhrady kvůli nedostatečné ekonomické připravenosti země, proto získalo Řecko pětileté až sedmileté přechodné období. Společenství se snažilo podpořit mladou demokratickou zemi. Řecko se stalo členem od 1. ledna 1981.¹⁷

2.4.3 Třetí rozšíření

Třetí rozšíření ES je jakýmsi dokončením jižního rozšíření. V rámci tohoto rozšiřování bylo přijato Španělsko a Portugalsko.

¹⁷ Tamtéž, s. 105

Španělsko

Oficiálně byly zahájeny rozhovory o přistoupení 5. ledna 1975. Hlavním smyslem členství Španělska v ES byla restrukturalizace a modernizace ekonomiky. Španělsko mělo velmi výrazně rozvinuté zemědělství, proto se jeho vstupem zdála být ohrožena zejména Francie a Itálie. V roce 1984 se podařilo mezi státy dospět k dohodě. V důsledku toho Španělsko podepsalo smlouvu o přistoupení 12. června 1985.¹⁸

Portugalsko

Společně s rozšiřováním ES o Španělsko probíhaly rozhovory i s Portugalskem. Portugalsko chápalo členství jako mimořádnou ekonomickou příležitost a možnost posílení nově vytvářené demokracie. Portugalsko se společně se Španělskem stalo členem ES v roce 1986.¹⁹

2.5 Formování Evropské unie a její vznik

Evropské společenství od 70. let čekalo na reformu, která by zajistila nutné změny. Za zlom v tomto smyslu je možné považovat rok 1985, kdy se ujala funkce nová Komise pod vedením **Jacquese Delorse**. Delorova komise si uvědomovala nutnost podpořit nadnárodní dimenzi Společenství, jelikož jedině tady mohla být zárukou úspěšného vytvoření politické unie. Delors prosazoval rozšíření integračních aktivit do dalších oblastí, zejména preferoval dosažení dalšího integračního stupně, kterým měla být hospodářská a měnová unie. Těchto cílů bylo možné dosáhnout pouze za předpokladu, že bude posílen nadnárodní vliv evropských institucí vůči členským státům. Delors prosazoval postupné přesouvání kompetencí členských států ve prospěch Společenství.²⁰

¹⁸ Tamtéž, s. 109 -110

¹⁹ WEIDNFELD, W.; WESSELS, W. *Evropská unie od A do Z: Příručka evropské integrace*. Praha: Karolinum, 1997. s. 21

²⁰ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003.s. 115-116

Hlavním cílem i nadále zůstalo vytvoření společného trhu, což byl úkol, který byl zmíněn již v zakládajících smlouvách Společenství. Společný trh byl nezbytný pro další integrační posun, proto se splnění tohoto úkolu stalo prioritou.

Pro tento cíl Komise vypracovala dokument – bílou knihu s názvem Dokončení vnitřního trhu. Tento dokument uváděl všechna přetrvávající omezení a překážky a stala se sumářem existujících ochranných opatření. Společenství usilovalo i o prohloubení spolupráce v dalších oblastech, které navazovaly na společný trh. Ve stejný den, kdy byla zveřejněna Bílá kniha o vnitřním trhu, byla také podepsána tzv. Schengenská dohoda, která zavazovala signatářské země ke zjednodušení hraničních kontrol a plánovala jejich úplné odstranění. Členské země se musely ve smlouvě zaručit, že posílí kontrolu vnějších hranic Společenství. Schengenská dohoda byla omezena v roce 1985 na státy Německo, Francii, Belgie, Lucembursko a Nizozemí.²¹

Další, pro Společenství významný dokument, je označován jako **Jednotný evropský akt**, který vznikl z iniciativy J. Delorse. „*Jednotný evropský akt byla první významná revize Římských smluv o založení ES, která nastavila rámec pro realizaci Programu 1992 – volný pohyb zboží, služeb, kapitálu, čímž měl vzniknout ekonomický prostor bez vnitřních hranic.*“²²

Koncem 80. let byla představena tzv. Delorsova zpráva, která předpokládala zavedení společné měny. Společenství se mělo zaměřit na prohloubení spolupráce v oblasti měnové a hospodářské politiky, dále měla vzniknout opatření, která by umožnila ustanovení Evropské ústřední banky. Ambiciózní plán na dokončení společného trhu se těšil všeobecné podpoře, ale byl zdržen událostmi v roce 1989, kdy došlo ke změně politické situace v Evropě po rozpadu komunistického systému.²³

²¹ Tamtéž, s. 116-117

²² BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. s. 10

²³ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003.s. 122-125

Členské země na počátku 90. let jednaly o otázkách hospodářské a měnové unie, která měla být uskutečněna v rámci užší politické koordinace v oblasti zahraniční politiky. Zásadní prioritou pro rozvoj Společenství bylo další jeho rozšíření. Na konci 80. let a začátkem 90. let požádalo o členství Rakousko, Kypr, Malta, Švédsko, Finsko, Švýcarsko, Norsko. V pořadí se jednalo o **čtvrté rozšíření**.

V roce 1990 se konala mezivládní konference, jejímž hlavním účelem bylo určitým způsobem novelizovat zakládající smlouvy a tím stabilizovat Společenství a určit přesné pilíře spolupráce. Vrcholením těchto dohod a záměrů bylo přijetí dokumentu, který nesl název **Smlouva o Evropské unii**, která byla podepsána **7. února 1992 v Maastrichtu**. Smlouva vstoupila v platnost k 1. lednu 1993 a je obecně známá jako **Maastrichtská smlouva**.²⁴

Smlouva o Evropské unii se považuje za nejrozsáhlejší reformu Římských smluv. Tato smlouva přesně ustanovila další kritéria vývoje a požadavky směrem k Hospodářské a měnové unii. *„Zavedla také nové formy spolupráce mezi vládami členských států – například v oblasti obrany a v oblasti „spravedlnosti a vnitřních věcí“. Připojením této mezivládní spolupráce ke stávajícímu systému Společenství vytvořila Maastrichtská smlouva novou strukturu se třemi „pilíři“, které jsou jak politické, tak hospodářské povahy.“*²⁵ První pilíř je zaměřen na **hospodářskou a měnovou unii**, druhý pilíř si klade za cíl vytvořit **zahraniční a bezpečnostní politiku** a třetí pilíř zajišťuje spolupráci v oblasti **vnitřní a justice**. Dále mimo jiné Maastrichtská smlouva zavedla občanství EU a zřídila nové instituce, například Evropskou centrální banku, a rozšířila pravomoci evropských poslanců.²⁶

Maastrichtská smlouva o Evropské unii byla novou etapou v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy.

²⁴ BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. s. 11

²⁵ Europa – portál Evropské unie. [cit.16.12.2009] Dostupné na http://europa.eu/abc/treaties/index_cs.htm

²⁶ Euroskop [cit.16.12.2009] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/38/6853/clanek/zaklady-eu-pred-15-lety-polozila-maastrichtska-smlouva/>

Konec Studené války významně ovlivnil integrační proces Evropy. Rozpadly se hlavní struktury komunistického systému. V roce 1990 došlo ke sjednocení Německa, což mělo za důsledek rozšíření Evropské unie o další stát bez jakékoli přípravy nebo smlouvy. Postavení Německa v EU se změnilo v důsledku jeho sjednocení i jeho váha v rámci EU se zvýšila.

Jak již bylo uvedeno, v roce 1995 se EU rozšířila o Rakousko, Švédsko, Finsko, tudíž se EU stala rozhodující organizací v Evropě díky své rozměrnosti. EU čelila různým nástrahám, zejména se musela vyrovnat s novými výzvami evropského a světového vývoje. Po určitém váhání se EU rozhodla provést rozšíření o země střední a východní Evropy, což představovalo jednu z nezávažnějších výzev doby, jelikož se jednalo o státy, které procházely transformačním procesem z centrálně plánovaných ekonomik na tržní. Vývoj po roce 1990 potvrdil, že EU je rozhodující organizací, která nabízí nejlepší řešení problémů evropského kontinentu po Studené válce. Státům střední a východní Evropy se snažila nabídnout příležitost uskutečnit ekonomickou modernizaci, zajistit svůj ekonomický rozvoj, posílit ekonomickou stabilitu a demokratickou strukturu.²⁷

Situace v tomto období nebyla nijak jednoduchá, státy zastávaly opačná stanoviska na další rozvíjení integračního procesu. V jednotlivých státech docházelo stále častěji k zdůrazňování národních přístupů. Změny ve složení vlád, ke kterým dochází po parlamentních volbách, způsobily potíže v evropské politice. Z těchto okolností EU jen těžko může čelit složitým problémům a rozhodovat o nich, proto bylo třeba vytvořit další shodu mezi státy. V roce 1997 byla navržena revize smlouvy o Evropské unii prostřednictvím tzv. **Amsterdamské smlouvy**, která vstoupila v platnost 1. května 1999. Změny se týkaly především oblastí hlasování

²⁷ HAD, M.; URBAN, L. *První pilíř evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 2000. s. 20-21

v Radě EU, systému obsazování Komise, posílení pravomocí institucí EU proti finanční kriminalitě.²⁸

„Amsterdamská smlouva byla v první řadě pokusem o zpřehlednění celého smluvního rámce, obsahovala tyto důležité body:

- *posílení základních principů, na nichž je EU založena,*
- *postupné vytváření svobodného, bezpečného a spravedlivého společenství,*
- *integrace Schengenských dohod do rámce EU,*
- *společná politika v oblasti zaměstnanosti, nové sociální politiky, životního prostředí, veřejného zdraví a ochrany spotřebitele,*
- *stíhání daňových úniků, posílení celní spolupráce,*
- *posílení principů podpory a proporcionality,*
- *zlepšení evropské legislativy, postupné vytváření společné obranné politiky,*
- *stanovení nových pravidel rozhodovacích procesů, vyšší flexibilita a užší spolupráce mezi členskými státy.“²⁹*

Amsterodamská smlouva se zabývá aktuální otázkou jak učinit EU pro evropského občana srozumitelnější a transparentnější. Tato smlouva má vliv na pozitivnější vztah veřejnosti k EU, ať již jde o podporu vysoké úrovně zaměstnanosti, sociální politiky, zvýšení ochrany spotřebitelů, nebo respektování rozdílnosti kultur a další.

Krátce po podpisu výše uvedené smlouvy byl zveřejněn soubor dokumentů s příznačným názvem **Agenda 2000**. *„Agenda 2000 představuje pohled na vývoj Evropské unie a její politiku na začátku nového století. Zabývá se mimo jiné otázkou, jaký dopad bude mít předpokládané rozšíření na Unii, na její jednotlivé politiky a na finanční rámec Unie.*

²⁸ Tamtéž, s. 21

BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. s. 12

²⁹ Tamtéž, s. 12

Od poloviny devadesátých let podalo 10 zemí střední a východní Evropy (ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko) a Kypr oficiální žádost o členství v EU. Česká republika tak učinila 23. ledna 1996, kdy předseda vlády ČR předal českou žádost spolu s vysvětlujícím memorandem do rukou italského předsednictví. Evropská komise vypracovala na všechny žadatelské země tzv. posudky, které se staly součástí Agendy 2000. Při jejich vypracování se Komise opírala především o kritéria přijatá na zasedání Evropské rady v Kodani v červnu 1993 (tzv. kodaňská kritéria) a o předvstupní strategii, definovanou na essenském summitu Evropské rady v prosinci 1994. „³⁰

Smyslem Agendy 2000 bylo vybavit EU účinnějšími politikami a finančními nástroji k uskutečnění cílů solidarity. EU měla za to, že politické reformy zajistí to, že EU bude schopna čelit výzvám nadcházejícího období a úspěšně realizuje další rozšíření, ve svém pořadí již páté.

Amsterdamská smlouva a Agenda 2000 vytvořily potřebný legislativní rámec pro další rozvoj evropského integračního procesu, který zahrne také země střední a východní Evropy a postupně tak naplní cíle sjednocení evropského kontinentu za účelem koordinace a hospodářské prosperity.³¹

Amsterdamská smlouva zanechala většinu problémů, které se týkaly institucionální reformy nevyřešenu, proto bylo nutné zavést opatření, kde by byly vyřešeny stávající problémy. V roce 2000 byla z tohoto důvodu přijata **Smlouva z Nice**, která byla podepsána 26. ledna 2001. Tato smlouva měla nastavit fungování evropských institucí tak, aby byly připraveny na vstup nových členských států zejména ze střední a východní Evropy. Smlouva vstoupila v platnost v roce 2003.³²

Od 1. ledna 1999 byla dána do oběhu jednotná měna EURO, ovšem zatím jen pro bankovní styk. Jednotná měna je hlavní součástí

³⁰ <http://www.finance.cz/evropska-unie/informace/historie-eu/agenda-2000/>

³¹ HAD, M.; URBAN, L. *První pilíř evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 2000. s. 22-23

³² Evropa – portál Evropské unie. [cit. 26. 12. 2009] Dostupné na http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_232_cs.htm

hospodářské a měnové unie. Od 1. ledna 2002 se EURO stalo platidlem pro běžný obchodní styk a postupně nahrazuje národní měny členských zemí EU.

V roce 2004 došlo dalšímu rozšíření o země střední a východní Evropy, Unie přijala další deset států: Maltu, Kypr, Estonsko, Litvu, Lotyšsko, Polsko, Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko. Bulharsko a Rumunsko se přidaly v roce 2007.

Evropská unie v průběhu svého formování dala vzniknout řadě orgánů, které nutně potřebuje při realizaci svých cílů. Těmito orgány je Evropský parlament, Evropská rada, Rada EU, Evropská komise, Soudní dvůr, Auditorský dvůr, Ekonomický a sociální výbor, Evropská investiční banka, Evropský měnový institut, Evropská centrální banka a další. Tyto instituce dohlíží na řádný vývoj podle smluvních ujednání a zajišťují veškeré cíle spojené s integračním procesem.

Evropská unie je bezesporu světovým fenoménem co se týká integrace jako takové. EU není samotnou integrací ve světové politické a ekonomické scéně, a proto se musí zabývat nejen sama sebou, ale také vazbami a na jednotlivé seskupení v rámci ekonomické, bezpečnostní, rozvojové či humanitární spolupráce. V důsledku této rozmanité činnosti se musí EU vyrovnat s řadou problémů, ke kterým musí najít vhodná řešení, která jsou schopná přinést nejen pozitivní hospodářské výsledky, ale i výsledky v oblasti kulturní, sociální a v oblasti životního prostředí.

3. Smysl evropské integrace

Evropská unie je svazek demokratických evropských zemí, které se zavázaly ke společné cestě k míru a prosperitě. EU je konkrétní politický útvar s různými strukturami, procesy, funkcemi a aktéry, kteří mají mnohdy protikladné zájmy. Prohlubování a rozšiřování evropského kontinentu, jejímž výsledkem je Evropská unie, významným způsobem proměňuje podobu současné Evropy a má vliv také na ty země, které nejsou součástí tohoto uskupení. V případě Evropské unie se nejedná ani o mezinárodní organizaci, ani o federativní či konfederativní státní útvar, ale o zcela nový fenomén, jehož existence je vázána smluvními dokumenty. Členské státy Evropské unie vytvořily společné orgány, na které přenesly část své suverenity.³³

Evropská unie má své kořeny v druhé světové válce. Tato myšlenka sjednocení Evropy se zrodila, aby bylo možné zabránit dalšímu ničení a devastování, které má dalekosáhlé důsledky nejen pro Evropu.

První spolupráce se týkala pouze šesti zemí, které spojovala společná hospodářská a obchodní oblast. Dnes má EU 27 členských zemí a zabývá se velmi širokou paletou nejdůležitějších otázek, které mají dopad na náš každodenní život. Evropská unie brání nejdůležitější hodnoty, které jsou typické pro naši evropskou kulturu – demokracie, svoboda a sociální spravedlnost. Podporuje spolupráci mezi národy a státy Evropy, posiluje jednotu při zachování rozmanitosti a zajišťuje, aby rozhodnutí byla přijímána v souladu se zájmy občanů všech členských zemí.³⁴

Evropská integrace není jediným fenoménem v tomto smyslu, ale je to uskupení, které se snaží určitým způsobem čelit požadavkům na celého světa. Svět se postupně integruje v různých oblastech i v různých

³³ FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003.s 9

³⁴ Europa – portál Evropské unie. [cit.26.12.2009] Dostupné na http://europa.eu/abc/panorama/index_cs.htm

teritoriích. Pojem globalizace se stal motivem nejen investorů, ale i politiků a spotřebitelů. Na jedné straně existuje globalizace, tedy mnohostranná celosvětová propojenost, a na straně druhé se vytváří integrace, která se projevuje především v regionálním měřítku. Vznik regionálních integračních uskupení má různé příčiny a nejen ty ekonomické. Měla by vycházet z jistých společných dějin, tradic a předpokladů pro porozumění mezi státy. Dále by měla vycházet z principů trvalého mírového soužití, snažit se předcházet válečným konfliktům, zajišťovat celkovou stabilitu regionu a zajistit odpovídající kvalitu života v něm. Toto vše závisí na ekonomických základech, bez nichž by nebylo možné integrační myšlenky dovést k cíli.³⁵

Evropská unie je hospodářské a politické partnerství 27 demokratických evropských zemí, které směřují ke společným cílům, které vycházejí ze společných tradic.

Evropská unie v dnešním světě nese nemalý význam. Jedná se o integrační seskupení, které se formuje řadu let, tudíž vychází z počátečních potřeb, které spojovaly celou Evropu nejpevněji po druhé světové válce. Z dnešního pohledu by se mohlo zdát, že EU naplňuje pouze své ekonomické cíle, ale je třeba zdůraznit, že i vedle nich stojí další, které mají velký vliv na pozitivní rozvoj celé Evropy.

³⁵ ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. Praha: C.H. Beck, 2003. s. 5-7

3.1 Hlavní úkoly EU

Úkolem Evropy ve 21. století je:

- *zajistit mír, prosperitu a stabilitu pro evropské národy*
- *překonat rozpory, které kontinent rozdělují*
- *postarat se, aby lidé mohli žít v bezpečí*
- *podporovat vyvážený ekonomický a sociální rozvoj*
- *čelit problémům globalizace a zachovat rozmanitost evropských národů*
- *podporovat společné evropské hodnoty, například trvale udržitelný rozvoj a zdravé životní prostředí, úctu k lidským právům a sociálně tržní hospodářství*

(Zdroj: EVROPSKÁ KOMISE. Evropa ve 12 lekcích. Lucemburk., 2007. 5 s.)

Ve výše uvedených bodech jsou obecně shrnuty cíle a stanoviska, která EU zastává a snaží se k nim směřovat. Jsou to ideály, kterých se snaží EU dosáhnout, ale je třeba si uvědomit, že cesta k nim není nijak snadná. Aby mohla EU dostat těchto cílů, které si sama stanovila, musí řešit řadu problémů, které v rámci dosahování těchto cílů vyvstávají na povrch.

V prvních třech bodech si EU vymezila zcela jasné úkoly. Má v úmyslu mírovou cestou řešit případné spory a nesrovnalosti mezi státy. Toto kritérium je možné splnit, pakliže se EU bude dále rozšiřovat a vytvoří se partnerství mezi státy celé evropského kontinentu. S tímto úkolem velmi úzce souvisí i otázka bezpečnosti. Evropská unie musí efektivně zajišťovat ochranu svých členských států a být garantem jejich bezpečnosti, jak si sama ukládá. Aby tohoto cíle mohla dosáhnout, musí konstruktivně spolupracovat se sousedními regiony, jako je Balkán, severní Afrika a Blízký východ. V případě Balkánu EU učinila několik kroků, aby se sblížila spolupráce obou regionů. EU v rámci své politiky rozšiřování zahájila

přístupová jednání s některými balkánskými státy. Je třeba si uvědomit, že toto rozšiřování směrem na Balkán není jednoduchou záležitostí jak pro tamní státy, tak pro samotnou EU. Celkové rozšiřování EU s sebou přináší několik dalších problémů, kterým musí EU čelit a vypořádat se s nimi. Přijetí balkánských států do EU je dlouhodobým procesem, zejména pak v případě Turecka. Státy, jako je Makedonie a Chorvatsko, jsou v plnění přístupových kritérií o něco úspěšnější. Celková politika rozšiřování EU je dlouhodobou a strategickou záležitostí, která není pouze formálním cílem, ale především reálnou problematikou.

Prvotním cílem Evropské unie bylo dosažení politických met, jako je mír, ale dynamiku a úspěch jí zaručuje působení zejména v hospodářské oblasti. V posledních třech bodech úvodního soupisu hlavních úkolů si EU klade za cíl podporovat vyvážený ekonomický rozvoj, hodlá čelit problémům globalizace a chce podporovat sociálně tržní hospodářství. Aby mohla EU plnit i tyto cíle, musí zajistit další prohlubování integrace. Prohlubování integrace spočívá ve dvou důležitých oblastech. První oblast zahrnuje ekonomickou integraci, zejména s ní spojenou problematiku eurozóny. V té druhé oblasti se jedná o politickou integraci, která zahrnuje vytvoření společného právního rámce, obzvláště problematiku Ústavy EU. Ekonomická a politická integrace má pomoci naplnit stanovené cíle a zajistit členským státům hospodářský růst. Aby si jednotlivé státy zajistily hospodářský růst a mohly tak uspět na světových trzích, kde panuje velká konkurence, musí postupovat jednotně. Bohužel žádná evropská země není tak velká a soběstačná, aby sama mohla být silným konkurentem jiných velkých ekonomik. Celoevropská hospodářská soutěž musí být vyvážená solidaritou, což přináší státům zjevné výhody. Politika solidarity, rovněž nazývaná jako politika soudržnosti, je jednou z oblastí, která je prospěšná členským státům. Hlavním účelem této politiky je podpora dokončení jednotného trhu a vyrovnání rozdílů pomocí strukturálních opatření, která pomohou méně rozvinutým regionům, které mohou mít problémy. Tato politika solidarity se ještě více zvýšila po přistoupení dvanácti zemí, které mají své příjmy výrazně pod průměrem EU. Evropská unie musí sehrát také velmi významnou roli při restrukturalizaci

hospodářských odvětví, které postihla rychle rostoucí mezinárodní konkurence. Regionální politika spočívá v tom, že EU převádí finance od bohatých zemí k chudým. Tyto prostředky jsou používány na pomoc méně rozvinutých regionů, na modernizaci zemědělství a pomoc znevýhodněným venkovským oblastem. Cílem těchto snah je zvýšení konkurenceschopnosti, zaměstnanosti a přitažlivosti jednotlivých regionů. Na rozvoj těchto zón jsou využívány strukturální fondy, které posilují hospodářskou soudržnost. EU financuje tyto politiky z ročního rozpočtu, do kterého z větší části přispívají členské státy.³⁶

Dalším úkolem EU je eliminovat důsledky globalizace. V rámci EU existuje řada států, které jsou v mnoha sférách značně odlišné, patří sem také postindustriální země, které mají řadu problémů. Rozdíly mezi bohatými a chudými státy stále přetrvávají, i když životní úroveň postindustriálních států stále stoupají. Státy EU proto musí společně usilovat o snížení těchto rozdílů. Přes tato stanoviska se musí zachovat svébytná kultura a jazykové rysy členských zemí EU. Mnohé aktivity v tomto směru pomáhají vytvořit ekonomiky, které vycházejí z regionálních zvláštností a rozdílných kultur. Evropská unie se snaží respektovat jednotlivé státy a jejich národní specifika.³⁷

3.2 Okruhy politiky EU

Evropská unie obstarává různé okruhy politiky, například hospodářskou, sociální, regulační a finanční. V těchto oblastech jsou tyto činnosti prospěšné především členským státům. EU financuje tyto politiky z ročního rozpočtu, do kterého z větší části přispívají členské státy.

V rámci politiky solidarity musí EU podporovat jednotný trh a vyrovnávat rozdíly pomocí strukturálních opatření, která pomáhají

³⁶ Evropská komise. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk, 2007. s. 6

³⁷ ZAHRADNÍK, P.: *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence*. Praha: C.H.Beck, 2003. s. 15-16

problémovým, málo rozvinutým regionům. Unie sehrává důležitou roli při restrukturalizaci hospodářských odvětví, které postihla rychle rostoucí mezinárodní konkurence.

Financování probíhá pomocí strukturálních fondů, například **Evropský fond pro regionální rozvoj** je fond, který poskytuje příspěvky k posílení hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Dalším strukturálním fondem je **Evropský sociální fond**, který poskytuje finanční prostředky na odbornou přípravu a vytváření nových pracovních míst. Kromě těchto strukturálních fondů existuje **Fond soudržnosti**, jehož úkolem je financovat dopravní infrastrukturu a projekty, které souvisí s životním prostředím v zemích EU, jejichž HDP na obyvatele je nižší než 90 procent průměru EU.³⁸

Kromě regionální podpory existuje i společná zemědělská politika, která již dosáhla svých stanovených cílů. Byly stabilizovány trhy, produkty se dostávají ke spotřebitelům za rozumnou cenu a proběhla modernizace zemědělství. Ovšem společnou zemědělskou politiku postihly další problémy. Produkce rostla daleko rychleji než spotřeba, což znamenalo velkou zátěž pro rozpočet EU. Proto bylo nutné provést opatření, která by udržela produkci v problémových zemích. Zemědělci jsou vedeni k tomu, aby byly používány takové postupy, které chrání životní prostředí a přispívají ke zlepšení kvality potravin. EU usiluje o to, aby Světová obchodní organizace kladla větší důraz na kvalitu potravin.³⁹

Cílem sociální politiky EU je zlepšit nejvýraznější nerovnosti v evropské společnosti. Těmto úkolům slouží Evropský sociální fond, aby vytvořil nová pracovní místa. *„V roce 1991 přijala Evropská rada na zasedání v Maastrichtu Chartu Společenství základních sociálních práv, v níž stanovila práva všech pracovníků v EU. Patří mezi ně volný pohyb, spravedlivá odměna, lepší pracovní podmínky, sociální ochrana, právo sdružování a kolektivní vyjednávání, právo na odbornou přípravu, rovné*

³⁸ Evropa – portál Evropské unie [cit. 28.12.2009] Dostupné na http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/feder/index_cs.htm, http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/fse/index_cs.htm, http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/cf/index_cs.htm

³⁹ EVROPSKÁ KOMISE. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk., 2007. s. 24

*zacházení pro muže a ženy, právo pracovníků na informace, ochrana zdraví atd.*⁴⁰

Další oblastí politiky EU jsou politiky inovace, zejména oblast životního prostředí a udržitelného rozvoje a technologické inovace. EU ve věci ochrany životního prostředí vychází z několika požadavků. Zdůrazňuje zmírnění a zpomalení klimatických změn a globálního oteplování, zajímá se o ochranu volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin a v neposlední řadě svou pozornost přenáší na ochranu přírodních zdrojů a účinného nakládání s odpady. Již na počátku existence EU si členské státy uvědomovaly, že budoucí prosperita Evropy závisí na rozvoji technologií, proto významně podporovaly společný evropský výzkum – tehdy z tohoto důvodu byl založen EURATOM, jehož cílem bylo členskými státy poskytnout společné využívání atomové energie k mírovým účelům. Dnes je posláním EU podporovat výzkum národní výzkumné programy. Zejména je dnes úkolem EU povzbudit technologický výzkum klíčových odvětví, která musí čelit mimoevropské konkurenci, například v elektrotechnice a informačních technologiích.⁴¹

Další důležitou oblastí, která je středem zájmu EU, je energetika. Energie má pro náš život zásadní význam, využíváme ji ve všech sférách průmyslu. V současné době se dováží 50 procent plynu a ropy, a to ze zemí stojících mimo EU. V budoucnosti se předpokládá, že spotřeba fosilních paliv ještě poroste. Z toho důvodu EU podporuje alternativní zdroje energie, zejména obnovitelné zdroje energie.⁴²

K financování těchto politik má Evropská unie k dispozici roční rozpočet, který přesahuje 120 miliard eur. *„Většina těchto finančních prostředků se vynakládá na zlepšení života občanů Unie. Prostředky*

⁴⁰ Tamtéž, s.25

⁴¹ Tamtéž, s. 26

Evropa -portál Evropské unie. [cit. 29.12.2009] Dostupné na http://europa.eu/pol/rd/index_cs.htm

⁴² Evropa – portál Evropské unie. [cit. 29.12.2009] Dostupné na http://europa.eu/pol/ener/index_cs.htm

směřují zejména do chudších regionů a k méně majetným skupinám obyvatel a slouží k tvorbě pracovních míst a podpoře růstu v celé EU.“⁴³

„Tyto finanční prostředky pocházejí zejména:

- z cel na výrobky dovážené ze zemí mimo EU včetně zemědělských dávek,
- z procentuální části daně z přidané hodnoty na zboží a služby napříč EU,
- z příspěvku členských států v závislosti na jejich hospodářské situaci.“⁴⁴

Obrázek č. 1 – Kam směřují peníze z rozpočtu EU

⁴³ Europa – portál Evrooské unie [cit.29.12.2009] Dostupné na http://europa.eu/pol/financ/index_cs.htm

⁴⁴ EVROPSKÁ KOMISE. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk., 2007. s. 27

4. Aktuální problémy EU

Evropská unie se musí zabývat řadou problémů, které jsou v úzké souvislosti s její existencí a úkoly, které si stanovuje. Vzhledem k tomu, že jednotlivé problémy, které existenci a rozvoj EU doprovázejí, jsou velmi obsáhlé a jejich opravdu řada, budu se věnovat jen těm, které považuji za nejaktuálnější a nejvíce diskutované. Za takové problémy považuji další rozšiřování Evropské unie a prohlubování integrace jak ekonomické, tak politické.

4.1 Problematika rozšiřování EU

Rozšiřování je jedním z nejučinnějších politických nástrojů EU. Přitažlivá síla EU přispěla k přeměně střední a východní Evropy na moderní, dobře fungující demokracie. V poslední době přiměla k rozsáhlým reformám kandidátské a potenciální kandidátské země. Pro všechny evropské občany je přínosem, jsou-li jejich sousedé stabilní demokratické státy s prosperujícím tržním hospodářstvím. Rozšiřování je pečlivě řízený proces, který napomáhá transformaci zúčastněných zemí a šíří mír, stabilitu, prosperitu, demokracii, lidská práva a právní stát po celé Evropě.

Rozšiřování Evropské unie přináší řadu výhod jak pro EU samotnou, tak pro přistupující stát. Evropská unie těží v tomto směru z toho, že dochází k rozšíření rozlohy EU a především celého trhu v tom smyslu, že nově přistupující státy tvoří další odbytiště pro výrobky pocházejících ze zemí EU. Samozřejmě toto ekonomické partnerství probíhá za výhodných podmínek pro obě strany. Rozšíření EU přináší i další problémy spojené s přerozdělováním finančních prostředků v rámci EU a také další rozšíření může přinést hlasovací problémy. Tento problém

by byl nejvíce zřejmý v případě přijetí Turecka do EU, jelikož se jedná o velmi lidnatou a rozlehnou zemi.

„V případě prvního rozšíření bylo možno pozorovat velkou rivalitu Velké Británie a Francie, která často přesahovala věcnou rovinu diskuse o způsobu integrace i možnosti rozšíření. Druhá vlna byla specifická tím, že během 80. let vstoupily do ES především agrární a méně rozvinuté státy jižní Evropy s diktátorskou minulostí. Zdánlivě nejhladčeji by tak mohlo působit rozšíření z poloviny devadesátých let, zde je ale nutno brát v úvahu fakt transformace Společenství na Unii – a druhé odmítnutí Norska budiž důkazem jeho komplikovanosti. Přestože každá vlna měla svá specifika a komplikace, nejprůlomovější bylo zřejmě rozhodnutí ES/EU dát integrační šanci bývalým komunistickým zemím střední a východní Evropy (a v širším pohledu až do současnosti také zemím Balkánu), které bylo završeno jejich vstupem v letech 2004 a 2007.“⁴⁵ Evropská integrace probíhá od 50. let a v úplném počátku sčítá šest států, nyní má EU 27 členských zemí, ale to číslo jistě není konečné, jelikož bude jistě docházet k dalšímu rozšiřování.

Evropská integrace vždy představovala politický a hospodářský proces, který je otevřen všem evropským zemím, podle článku 237 Římské smlouvy o členství ve Společenství může zažádat každý evropský stát, který je založen na principu demokracie.

Jelikož partnerství evropských států s Evropskou unií má primárně přinášet prosperitu a stabilitu, hrají klíčovou roli také hospodářské aspekty. Kromě toho, že nově přistupující země musí respektovat demokratické principy, ale také musí splňovat ekonomická kritéria. Tato kritéria jsou všem kandidátským státům závazná. Tyto obecné ekonomické závazky byly vydány pod názvem Kodaňská kritéria. Jedná se o tři podmínky, které o přistoupení k Unii stanovila Evropská rada v roce 1993.

45

Rozšíření Evropské unie. [cit.2.1.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/47701/119909/clanek/historie-rozsirovani-evropske-unie/uvodem/>

Kodaňská kritéria:

- „Stabilní instituce zaručující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv, úctu k menšinám a jejich ochranu
- Fungující tržní hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v unii
- Schopnost plnit závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů Unie.“⁴⁶

Kandidátské země jsou ty, které podaly přihlášku ke členství v Evropské unii a EU jim přiznala status kandidátské země. V současné době jsou kandidátskými zeměmi tři státy, a to **Turecko, Chorvatsko a Makedonie**.

Obrázek č. 2 – Rozšiřování EU

- **potenciální kandidátské země**
- **kandidátské země**

⁴⁶ EVROPSKÁ KOMISE. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk., 2007. 14 s

O případné členství v Evropské unii mají zájem i další západobalkánské země. V červnu 2006 podepsala asociační dohodu s EU **Albánie**. Vyjednávání a uzavření této dohody probíhají také s **Bosnou a Hercegovinou, Srbskem, Černou Horou a Kosovem**. Tyto země, které byly většinou součástí Jugoslávie, nyní Evropskou unii žádají, aby urychlila jejich hospodářskou obnovu, zlepšila jejich vzájemné vztahy, které poznamenaly etnické a náboženské konflikty, a stabilizovala jejich demokratické orgány.⁴⁷ V současné době se také uvažuje i o zahájení přístupových rozhovorů s **Islandem**⁴⁸.

V současné době Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko splňují podmínky členství, a přesto nejsou členy EU, jelikož veřejnost v těchto zemích je proti přistoupení.

⁴⁷ Euroskop – Rozšíření Evropské unie. [cit. 2.1.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/47698/clanek/rozsireni-evropske-unie/#kandidati>

⁴⁸ Euractiv – Turecko a EU. [2.1.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu>

4.1.1 Kandidátské země EU

4.1.1.1 TURECKO

Turecká republika je demokratickou zemí ležící v Malé Asii a menší částí v jihovýchodní Evropě s počtem obyvatel přibližně 71,5 milionů. Rozloha této země činí 780 580 km². Hlavním městem Turecka je Ankara. V této zemi většinově převládá islámské náboženství, asi 99 procent. V severovýchodní části Turecka žije významná kurdská menšina.⁴⁹

Mezi současné kandidátské země Evropské unie se řadí Turecko, které ale svou žádostí vzbuzuje řadu ostrých diskusí a nesouhlas některých současných členských zemí. Pokud by se Turecko stalo právoplatným členem EU, pak by to znamenalo řadu změn. Je třeba zevrubně pohlédnout na Turecko a uvážit, jak by svým případným členstvím ovlivnilo další vývoj EU. Je nutné poukázat na závažné problémy, bez jejichž včasného vyřešení by pozdější členství Turecka mohlo znamenat řadu obtíží. Veřejnosti chybí informace o tamním stavu prosazování základních demokratických norem, o rovnoprávnosti žen, o ochraně práv národnostních menšin a nebo o pokrocích ve vzájemných partnerských vztazích k ostatním unijním členům.

Vývoj jednání Turecka s EU:

Zvláštní vztah mezi Tureckem a EU reálně existuje. Žádný jiný stát neusiluje o členství tak dlouho jako Turecko. V roce 1959 poprvé zažádalo Turecko o členství tehdejší EHS, což 2. září 1963 vyústilo v dohodu o

⁴⁹ Europa – portál Evropské unie [cit. 2.1.2010] Dostupné na http://europa.eu/abc/european_countries/candidate_countries/turkey/index_cs.htm

přidružení. V této době byl podepsán i finanční protokol, kterým se Turecko a Evropská unie začaly sblížovat a vytvářet společnou celní unii. Rušení celních bariér bylo ale výrazně brzděno ekonomickým vývojem a politickými podmínkami Turecka. Turecko poprvé v roce 1987 zažádalo o plné členství v EHS, které bylo neúspěšné. Přesně o deset let později se už hlásí do EU, ale je opět odmítnuto, ačkoli je uznáno jeho právo na členství v EU. V roce 1997 se opakovaně pokouší o členství, ale je opět odmítnuto z důvodu vnitropolitické nestability a špatné ekonomické situace.⁵⁰

„Zlom nastává o dva roky později, kdy je Turecku v Helsinkách přiznán statut kandidátské země. Finanční krize z let 1999 – 2007 zvrátily vyhlídky Turecka na začlenění do velkého rozšíření v letech 2004 – 2007. V roce 2002 vyhrává poprvé volby umírněně islamistická Strana spravedlnosti a pokroku (AKP) a sestavuje jednobarevnou vládu.“⁵¹ Dne 3. října 2005 byly zahájeny přístupové rozhovory, jelikož Turecko učinilo velký pokrok a přiblížilo se kodaňským kritériím. Statut kandidátské země otevřel Turecku přístup k příslušné finanční podpoře.

Vztah EU a Turecka je velmi problematický, což vychází z velké odlišnosti nejen kulturní, ale i politické. Nejzávažnějším problémem od zahájení přístupových rozhovorů je rozdělený Kypr a zejména otázka lidských práv. V roce 2005 dostalo Turecko pozitivní hodnocení od EU, ovšem v roce 2007 toto hodnocení bylo spíše kritické. Tyto negativní signály ohledně perspektivy členství v EU se projevují poklesem politické vůle k prosazování potřebných reforem ze strany Turecka.⁵²

Zpráva o pokroku Turecka za rok 2008, kterou vydal Evropský parlament, byla o něco příznivější než za rok 2007, i když reformní proces v Turecku se třetím rokem neustále zpomaluje a je třeba, aby Turecko prokázalo politickou vůli pokračovat v reformách. EU v roce 2008 velmi naléhala na vůdce politických stran, aby se dohodli na reformním programu modernizace Turecka, který by vytvořil

⁵⁰ NEKVAPIL, V. *Vnější vztahy Evropské unie*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2008, s. 94-95

⁵¹ Tamtéž, s. 94

⁵² Tamtéž, s. 95-96

stabilní, demokratickou, pluralitní a prosperující společnost, která má úctu k lidským právům a základním svobodám a vychází ze zásad právního státu.⁵³

Rok 2009 byl poznamenán celosvětovou hospodářskou krizí, proces rozšiřování EU probíhal na pozadí hluboké všeobecné recese, která poznamenala jak stávající členy EU, tak přistupující země. Turecko právě v tomto nepříznivém období prokázalo úsilí o politickou reformu, která je nutná pro další vývoj přístupových jednání, ovšem demokratické změny jsou stále nedostačující. Svoboda projevu a nezávislost tisku dosud nejsou v Turecku plně respektovány. Evropský parlament vyjádřil také nespokojenost se zákonem o politických stranách, který v roce 2009 stále nebyl v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Poslanci Evropského parlamentu v tomto období žádali tureckou vládu, aby začala pracovat na nové občanské ústavě a učinila opatření ke snížení počtu „vražd ze cti“ a domácího násilí, které je páčáno na ženách. Další problematickou oblastí, která pro rok 2009 byla také velmi důležitá, je otázka Kypru. Evropský parlament žádal Turecko, aby vytvořilo příznivé podmínky pro jednání s cílem stažení ozbrojených sil.⁵⁴

Od roku 2009 pokročilo Turecko ve svých reformách jen velmi málo. Turecko ani po opakovaných výzvách EU neotevřelo přístavy a letiště pro Kypr a nadále neřeší kyperskou otázku, což by mohlo vážným způsobem ohrozit další přístupová vyjednávání.⁵⁵

⁵³ Usnesení Evropského parlamentu o zprávě o pokroku Turecka za rok 2008 [cit. 4.2.2010] Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B6-2009-0105+0+DOC+XML+V0//CS>

⁵⁴ Evropský parlament: Chorvatsko, Turecko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie: stav vyjednávání. [cit. 4.2.2010] Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/027-51429-068-03-11-903-20090310IPR51427-09-03-2009-2009-true/default_cs.htm

⁵⁵ Plenární zasedání Evropského parlamentu 8.-11. února 2010 ve Štrasburku [cit. 8.2.2010] Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/67945-039-02-07-20100125BRI67944-08-02-2010-2010/default_p001c003_cs.htm

Problematika přijetí Turecka do EU:

„Jednání o vstupu kandidáta do EU nemůžeme chápat jako pouhé vyjednávání o podmínkách budoucí smlouvy o vstupu. Již v průběhu samotného jednání totiž kandidát postupně plní podmínky této dohody a činí tak v dobré víře, že po ukončení celého přístupového procesu bude následovat přiměřené protiplnění ze strany EU.“⁵⁶ EU požaduje po Turecku řadu reforem, které jsou dlouhodobého charakteru a jsou nezbytnou podmínkou pro pokračování jednání. EU vytvořila kritéria, kterými je posuzována schopnost Turecka pokračovat v jednáních. Tato kritéria, která byla stanovena pro Turecko, se v některých oblastech liší od kritérií, které byly kladeny na státy střední a východní Evropy. Turecko musí závazně splnit Kodaňská kritéria, musí se zavázat k udržování dobrých sousedských vztahů a k mírovému řešení hraničních sporů. Jakýkoli spor mezi Tureckem a některým z jeho sousedů by mohl být příčinou k ukončení jednání. Dalším problémem je řešení kyperské otázky, které by mělo být v souladu s principy EU. Právě kyperský problém je zjevnou příčinou klesající podpory veřejnosti pro členství v EU.⁵⁷

Turecko je oficiálně řazeno mezi kandidátské země Evropské unie, ale i přesto se přijetí Turecka do EU velmi kontroverzní a problematické. Pokud chce Evropská unie a Turecko vzájemně dostát svým závazkům, musí obě strany řešit řadu problémů.

Už nyní je jasné, pokud pohlédneme na současný stav, že přístupová jednání budou trvat delší dobu. V první řadě se jedná o konkrétní prosazení demokratických norem, jakož i skutečné respektování lidských práv. To přirozeně zahrnuje občanská, politická a kulturní práva menšin, především Kurdů. Základní význam spočívá v tom, aby Turecko definitivně upustilo od myšlenky vojenského řešení kurdské otázky, aby uznalo politickou dimenzi tohoto konfliktu.

⁵⁶ BENEŠ, V. *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?*. Mezinárodní politika, r. 2006 č.11, s. 10

⁵⁷ Tamtéž, s. 10-12

Ve stejném duchu je třeba docílit, aby se Turecko z mezinárodněprávního hlediska neuznávalo jeden z členských států, a to Kypr. K uznání Kyperské republiky a ke stažení tureckých okupačních vojsk ze severu ostrova by mělo dojít už v první fázi přístupového jednání. Turecko musí neprodleně splnit očekávání, které pro něj vyplývají z Protokolu o rozšíření celní unie na nové členské státy, především pak na Kyperskou republiku. To znamená absolutní respektování svobodného přístupu kyperských lodí a letadel do přístavů a na letiště Turecka.⁵⁸

Jak situace naznačuje, sblížení Turecka a EU je velmi komplikované. Málokdy v historii EU se stalo, aby nějaké téma vzbudilo tak bouřlivé diskuse, jako je to v případě přijetí Turecka do Evropské unie. Dne 3. října 2005 byly zahájeny přístupové rozhovory s Tureckem. Cílem Evropské rady je plnohodnotné členství Turecka v EU.

Většina problémů pramení z problematiky, která souvisí s muslimským náboženstvím v Turecku. EU nesmí být chápána jako „křesťansko-západní klub“, i když tomu aktuální realita mnohdy napovídá. Téměř 99 procent tureckého obyvatelstva jsou muslimové, což je nezdárka argumentem proti členství Turecka v EU. Ale žádné religioznní kritérium pro hodnocení kandidátské země neexistuje. Zásadní kritériem EU je pouze oddělení státu a církve, ke kterému došlo v roce 1923 i v Turecku. Problematika, která pramení ze zásadní odlišnosti muslimské a křesťanské tradice, je komplikovanou záležitostí. Muslimské náboženství bývá často spojováno s negativními projevy, jako je nerespektování lidských práv a demokratických principů. Je třeba vytvořit takovou EU, která bude založena na demokratických principech, sociálních a ekologických hodnotách a bude určována nedělitelnými lidskými právy a mírem. Podle zakládajících smluv je EU otevřena všem evropským zemím. Ačkoli většina tureckého teritoria leží v Asii, toto kritérium se ho jednoznačně týká. Turecko je

⁵⁸ STROŽ, D.; HRUŠKA, E. *Turecko a EU: partnerství s překážkami*. 2. upr. vyd. Praha: Agentura Fajma, 2006. 20-28 s.

rovněž členem Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a jiných evropských institucí.⁵⁹

Základní politické svobody, jako je právo na svobodu smýšlení a tisku, a základní demokratické standardy, nebyly realizovány. Mučení v tureckých věznicích je nadále na denním pořádku. Mnoho zákonů pomocí kterých měly být tyto problémy změněny, nebylo v praxi realizováno. Další problém vyplývá také z úrovně rozvoje především jihovýchodní části Turecka, kde žijí Kurdové. Tato část je velmi slabá a lidé jsou tam nepředstavitelně chudí.

Nejmenší, ale nikoliv malé, pochybnosti o splnění kritérií se mohou vyskytnout v oblasti hospodářského rozvoje. V ostatních oblastech to vypadá mnohem kritičtěji. Je důležité shrnout všechna fakta, která by mohla mít reálné důsledky. Prvním faktem je to, že by se Turecko v případě členství stalo nejlidnatějším a nejrozlehlejším státem EU. Tato země je více než dvakrát tak velká ve srovnání s Německem. V Turecku žije přes 73 milionů obyvatel. Tento fakt vzbuzuje často vyslovované obavy z masivního příchodu Turků. I když prognózy v případě východního rozšíření byly podobné, ale nakonec se tato očekávání nenaplnila.⁶⁰

Turecko jako členský stát by však posunulo hranice EU až k Blízkému a Střednímu východu. To ale bez společné evropské zahraniční politiky a bez alternativní bezpečnostní politiky, směřované účinně na mír, dodržování mezinárodního práva, rozvoj, rovnoprávnost a předcházení krizím, by znamenalo určitá úskalí.

Velkým problémem z hlediska předpokladů pro přijetí Turecka do EU zůstává nadále otázka právního státu, respektování lidských práv a demokratických svobod, úplné prosazení rovnoprávnosti především s ohledem na kurdskou menšinu. Turecko učinilo v oblasti dodržování lidských práv od roku 2001 pokrok. Patří sem soudní reforma, odstranění trestu smrti, používání kurdštiny ve školách a v rozhlasu. Především kurdská menšina vkládá velké naděje v to, že přístupová jednání a

⁵⁹ BENEŠ, V.: *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?*. Mezinárodní politika, r. 2006 č.11, s. 10

⁶⁰ STROŽ, D.; HRUŠKA, E. *Turecko a EU: partnerství s překážkami*. 2. upr. vyd. Praha: Agentura Fajma, 2006. 22 s.

pozdější členství Turecka v EU zlepšit jejich situaci. Turecko sice přijímá zákony a ustanovení podle norem a požadavků EU, ale na druhou stranu jejich reálné dodržování v praxi je více než mizivé. Mučení ve věznicích bylo v Turecku formálně odstraněno, ale v policejní praxi je často na denním pořádku. Kurdština je sice uznána jako jazyk, ale ten, kdo ji užíje v oficiálním rámci, je ohrožen represemi. Stejně jako rovnoprávnost žen je právně zakotvena, tak prakticky nebyla prosazena vůbec. I když porušování lidských práv bylo omezeno, fakticky stále existuje. V případě Turecka jsou nutná další opatření, pokud se jedná o lidská práva, zejména v oblasti svobody myšlení, ženských práv, náboženské svobody a dalšího zintenzivnění boje proti týrání a mučení. V první řadě je nutné dbát o to, aby pokroky směrem k demokratizaci Turecka byly pevné a aby se občanská a lidská práva stala realitou. Přijetí Turecka do EU je uskutečnitelné jen tehdy, bude-li podporováno většinou občanů ve všech členských státech. Musí proto být vytvořeno odpovídající společenské klima, za což nesou největší odpovědnost všechny politické síly.⁶¹

Nesmíme také opomenout ani fakt, že členství Turecka v EU by do zatížil v neposlední řadě společný rozpočet EU. Největší část výdajů jde na platby v rámci společné zemědělské politiky a regionální politiky ve formě strukturálních fondů. K tomu pak přicházejí výdaje pro jiné interní a externí politické oblasti, pro správu, tak pro přibližovací strategie týkajících se příprav na vstup nových členských států, v rámci kterých Turecko už dnes dostává finanční prostředky. V případě členství by Turecko mohlo počítat v rámci společné zemědělské politiky a politiky rozvoje venkova s rozsáhlou podporou. *„V současnosti se v Turecku žije zemědělství celkem 7 milionů obyvatel, zatímco v celé EU je to 10,4 milionů. V oblasti interních politik je v současné době počítáno s dalšími výdaji. Nové požadavky a nároky jsou očekávány zejména ve vztahu k nové vnější hranici EU s ohledem na její délku a vlastnosti. Tak výrazné změny v rozpočtu EU nejsou možné bez reformy celé rozpočtové politiky.“*⁶²

⁶¹ STROŽ, D.; HRUŠKA, E. *Turecko a EU: partnerství s překážkami*. 2. upr. vyd. Praha: Agentura Fajma, 2006. 31-32 s.

⁶² Tamtéž, 48-50 s.

V souvislosti s přístupovým jednáním s Tureckem hraje také ústřední roli rovnoprávnost žen. Byly sice nastoleny reformy, které by měly ochraňovat práva žen, ale navzdory reformám existují ještě v Turecku závažné nedostatky v rovnoprávnosti mužů a žen. Hlavním problémem je dosud existující vysoká míra analfabetismu žen, téměř 25 procent. Taková realita nastává i vzhledem k tomu, že v Turecku je zavedena osmiletá povinná školní docházka. Dalším naléhavým problémem je stále násilí vůči ženám, bohužel o jeho rozsahu je jen málo oficiálních údajů. Rovnoprávnosti však nemůže být dosaženo jen činností státních orgánů, ale rovnost pohlaví musí být prosazována každým jednotlivcem. Pokud bude turecká společnost setrvávat na klasickém chápání role mužů a žen, nemůže být rovnoprávnosti dosaženo. Změna právního rámce je sice tak bezpodmínečným předpokladem, avšak je třeba zdůraznit, že bez rovnoprávnosti žen v Turecku nemůže dojít k rozvoji občanské společnosti v sociální, hospodářské a politické sféře. Tato rovnoprávnost musí být zakotvena do vědomí mužů i žen. Realizovat demokracii jen s polovinou obyvatelstva, tedy jen s muži, není možné.⁶³

Jak již bylo na předchozích stranách řečeno, cesta Turecka do EU bude ještě dlouhá a ponese s sebou řadu úskalí a problémů, kterým se EU bude muset postavit čelem. Doposud žádná z členských zemí neměla takové problémy s přijetím jako Turecko. Otázka vstupu Turecka do EU je velmi kontroverzní a je na našich politických silách, abychom o tomto tématu byli dobře informováni, abychom věděli, jak si stojí Turecko v souvislosti s požadavky, které na něj klade EU. Je zřejmé, že každý členský stát si musí sám za sebe rozhodnout, zdali přijetí Turecka do EU přináší výhody, anebo jen samá negativa. Je třeba promýšlet otázky spojené s lidskými právy a Tureckem. Je nutné se zamyslet, zdali je dobré a přínosné přijmout do EU zemi, která dodržování lidských práv zakotvila pouze formálně a nikoliv v každodenní realitě. Je také důležité se zamyslet nad tím, jaké výhody členství Turecka v EU nese pro Unii a nejen pomýšlet na to, jaké výhody z tohoto členství plynou pro Turecko. Turecko

⁶³ PETRÁČEK, Z. *Turecko na evropské cestě*. Mezinárodní politika, r. 2007, č.9, s.20-21.

je v posledních letech považováno za ekonomicky dynamickou zemi. Turecko se stalo velmi produktivním, proto začalo na své území lákat velké množství investorů. Velmi významným těžištěm je zájem o energetickou spolupráci EU a Turecka. Jisté výhody, které by pro EU v tomto směru pramenily, jsou zřejmé. Dalším důvodem, proč by EU mohla usilovat o vstup členství Turecka, je jeho strategická geografická poloha. Turecko by mohlo EU pomoci v problematice energetické bezpečnosti Evropy, dodávek energie a přístupových cest přes turecké území.⁶⁴

Podle současného stavu plnění kritérií ze strany Turecka hodnotím, že tato země se sice do jisté míry přibližuje ekonomickým kritériím, které jí byly stanoveny, ale co se týká zakotvení demokratických principů v praxi, je Turecko na velmi dlouhé cestě. Je třeba si uvědomit, že změnit zákony a vytvořit právní předpisy podle stanovených požadavků je sice záležitost do jisté míry dlouhodobá, ale změna mentality společnosti je daleko více komplikovanější, ovšem pokud přistoupíme na fakt, že taková změna je vůbec možná.

⁶⁴ Marešová, Sandra. Cesta Turecka do EU - problematika vstupu [online]. *E-polis.cz* [cit. 7.2.2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/evropska-unie/280-cesta-turecka-do-eu-problematika-vstupu.html>>. ISSN 1801-1438.

4.1.1.2 MAKEDONIE

Bývalá jugoslávská republika Makedonie je vnitrozemský stát o rozloze 25 713 km² a počtem obyvatel 2, 05 milionů. Hlavním městem republiky je Skopje. Převládajícím náboženstvím na tomto území je makedonská ortodoxní církev a menšinové muslimské náboženství.

Vývoj jednání Makedonie s EU:

V roce 1996 byla uzavřena první vzájemná dohoda mezi Makedonií a EU. Tato dohoda umožnila Makedonii čerpat pomoc z programu PHARE, který představuje hlavní kanál finanční a technické spolupráce s cílem pomoci zemím střední a východní Evropy v přípravě na jejich vstup do EU. O rok později byla uzavřena dohoda o vzájemné spolupráci, která trvala do roku 2004. Rok 2004 byl důležitým mezníkem, jelikož došlo k podání oficiální žádosti o členství v EU. Makedonie získala kandidátský status na zasedání Evropské rady v roce 2005 v Bruselu. *„Udělení statusu kandidátské země Bývalé jugoslávské republice Makedonie v prosinci 2005 znamenalo uznání výsledků reforem provedených v této zemi. Rovněž byla vyslovena podpora dalšímu provádění reforem směřujících k naplnění evropské perspektivy této země. Bývalá jugoslávská republika Makedonie v roce 2006 nadále vykazovala pokrok, i když v pomalejším tempu. Červencové volby proběhly relativně v souladu s mezinárodními standardy.“*⁶⁵ Od roku 2007 má Makedonie nárok na finanční podporu z programů EU, které se zaměřují na budování institucí, zlepšení zahraniční spolupráce, příprava na zapojení do politiky soudržnosti a rozvoje venkova a příprava na správu fondů EU. Rok 2008 byl pro

⁶⁵Úřad vlády ČR - Euroskop [cit.3.2.2007] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/admin/gallery/35/c792e37b5f95ebb806f92cabd14ec12a.doc>

Makedonii příznivý, došlo k přiblížení k požadovaným reformám. V roce 2009 probíhalo rozšiřování EU ve znamení celosvětové hospodářské krize, přesto Bývalá jugoslávská republika Makedonie dosáhla značného pokroku. Evropská komise se domnívá, že země splňuje dostatečná politická kritéria, proto doporučuje, aby s Makedonií byla zahájena přístupová jednání. Od začátku roku 2010 mohou občané Makedonie cestovat bez víz, což jim přinese jisté výhody.⁶⁶

Problematika přijetí Makedonie do EU:

Přistupující západobalkánské země musí vedle naplnění kodaňských kritérií splňovat podmínku regionální spolupráce. Makedonie si od začátku svých přístupových jednání vedla dobře pouze v otázkách regionální spolupráce a dobrých sousedských vztahů. V dalších letech došlo k výraznému pokroku, především díky zlepšující se politické situaci, která byla vyhodnocena jako stabilní. Bylo také dosaženo určitého pokroku v otázkách reformy veřejné správy, veřejných financích a armádní reformy. Přesto stále přetrvávají určité nedostatky, jako například problémy spojené s dodržováním práva, problematika korupce a nezaměstnanost. Další prioritní oblastí je přiblížení makedonské legislativy EU.

Díky reformě soudního systému, dle požadavků evropského partnerství, byl již ve velké míře zaveden ústavní a právní rámec pro nezávislé a účinné soudnictví. Zbývá ještě přijmout některá opatření k zajištění uplatnění zásad právního státu. Byl přijat nový zákon o fungování policie, a posílen právní a institucionální rámec pro boj proti korupci. Korupce je však nadále velmi rozšířená a prozatím nebyla vyšetřena řada podezření z korupce. Také situace v oblasti ochrany osobních údajů nadále vyvolává obavy.

⁶⁶ Evropská komise – Strategie rozšiřování a Zpráva o pokroku 2009 [cit.8.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_oct_2009_cs.htm
Euractiv – EU a západní Balkán [cit.8.2.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>

Nadále se zlepšují vztahy mezi jednotlivými etniky. Byla schválena novela trestního zákoníku, která zrušila trest odnětí svobody za hanobení rasy a etnika. Přetrvávají však některé problémy jako například: odposlechy, nevyvážené zastoupení jednotlivých etnik ve veřejné správě a špatné zacházení se zadrženými.

Bývalá jugoslávská republika Makedonie má v hospodářství dostatečně dobré postavení na to, aby se stala fungujícím tržním hospodářstvím. *„V důsledku řádné kombinace politik se zvýšila makroekonomická stabilita a předvídatelnost. Inflace vydržela pod kontrolou. Účty veřejného sektoru byly téměř vyrovnané a poměrně nízká míra veřejného dluhu se ještě snížila. Liberalizace cen a obchodu je ve velké míře dokončena a probíhá privatizace státních podniků. Zlepšila se stabilita finančního sektoru. Značně se zvýšil příliv přímých zahraničních investic. Hospodářská integrace s EU je na dobré úrovni.“*⁶⁷

Fungování tržního hospodářství je však stále zpomalováno nedostatky v institucionálním zabezpečení, jako jsou např. pomalé administrativní postupy, korupce, přemíra byrokracie, nedostatečná právní jistota, nedostatky v soudnictví. Pracovní a finanční trhy nefungují dostatečně, což znemožňuje snížení poměrně vysoké míry nezaměstnanosti a omezuje poskytování úvěrů podnikům. Je třeba vynaložit značné úsilí v zajištění fungování Komise pro ochranu hospodářské soutěže. Vzdělávací systém nedostatečně odráží potřeby země. Tyto skutečnosti způsobily jen omezený hospodářský růst.

Rozvoj volného pohybu osob byl jen omezený a přípravy jsou v počáteční fázi. Žádný pokrok nebyl zaznamenán v oblasti práva na usazování a svobody poskytování služeb. Byl vytvořen základ pro rozvoj účinného systému pro zadávání veřejných zakázek, zaveden byl i systém jediného místa pro registraci společnosti, to vše v rámci volného pohybu kapitálu. K pokroku došlo i v oblasti finančních služeb na základě úsilí sladit vnitrostátní právní předpisy se standardy EU. Nedostatky přetrvávají ve standardech kontroly v odvětví bankovních a pojišťovacích služeb. Byly

⁶⁷Úřad vlády ČR - Euroskop [cit.8.2.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/admin/gallery/35/c792e37b5f95ebb806f92cabd14ec12a.doc>

sladěny právní předpisy v oblasti elektronických komunikací a informačních technologií. Nutné je zajištění zásady nediskriminace mezi provozovateli a zajištění nezávislosti regulačního orgánu. V oblasti zemědělství a rozvoje venkova je v počáteční fázi harmonizace právních předpisů. Dopravní politika i oblast energetiky (závazky vyplývající ze Smlouvy o Energetickém společenství), vykazovaly v některých oblastech dostatečný pokrok. Sféra sociální politiky a zaměstnanosti dosáhla zlepšení v pracovněprávních předpisech a předpisech o rovnosti šancí. Potřeba zásadní finanční podpory nadále představuje překážku zlepšování infrastruktur. V oblasti regionální politiky a koordinace strukturálních nástrojů byl dosažen jen částečný pokrok.⁶⁸

V některých částech oblasti práva, svobody a bezpečnosti došlo k pokroku, především pokud jde o migraci, vízovou politiku a správu hranic. Je zapotřebí dále provádět strategii správy hranic. Ve sféře celní unie byly v souladu s klíčovou prioritou evropského partnerství zrušeny poplatky, které představovaly porušování dohody o stabilizaci a přidružení. Pokrok v legislativní oblasti lze vysledovat i v případě finanční kontroly. Bude zapotřebí vyvinout značné úsilí, aby se posílila veřejná vnitřní finanční kontrola, vnější audit a kapacity pro boj proti podvodům. V oblasti finančních a rozpočtových předpisů došlo jen k omezenému pokroku. Základní zásady však byly zavedeny a instituce zřízeny.

⁶⁸Úřad vlády ČR - Euroskop [cit.8.2.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/admin/gallery/35/c792e37b5f95ebb806f92cabd14ec12a.doc>
Evropský parlament – Chorvatsko, Turecko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie: stav vyjednávání [cit.8.2.2010] Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/news/expert/in_fopress_page/027-51429-068-03-11-903-20090310IPR51427-09-03-2009-2009-true/default_cs.htm

4.1.1.3 CHORVATSKO

Chorvatsko má kolem 4,5 milionu obyvatel, z toho je 89,63 % Chorvatů a 4,54 % Srbů. Hlavní město této republiky je Záhřeb. Co se týká náboženství jedná se o zemi, kde převládá

římskokatolická církev a zbytek zaujímá církev pravoslavná. Tato kandidátská země je členem i jiných organizací, jako je: OSN, WHO, WTO a další. Podle nynějších prognóz má Chorvatsko šanci stát se členem EU do roku 2015.⁶⁹

Vývoj jednání Chorvatska s EU:

V roce 2001 podepsalo Chorvatsko s EU Stabilizační a asociační dohodu, která vstoupila v platnost v roce 2005. Oficiální přihlášku ke vstupu do EU podalo Chorvatsko v roce 2003 a o rok později jí byl udělen statut kandidátské země EU. Přístupová jednání s EU byla zahájena v roce 2005. Mezi tím uzavřelo Chorvatsko s EU Prozatímní dohodu, která jí umožnila profitovat na obchodním poli. Na výrobky z této země nejsou v EU uvalena žádná cla. O velmi intenzivních obchodních vztazích svědčí i to, že přes 70% chorvatského exportu míří na trh EU. EU považuje Chorvatsko za fungující tržní ekonomiku, i když se stále potýká s nedostatky týkajícími se zejména schodku veřejných financí.⁷⁰

V roce 2008 dosáhlo Chorvatsko uspokojivých výsledků v celé řadě oblastí, jako je přijetí opatření na boj proto korupci a organizovanému zločinu. Další rok byl pro tuto zemi také velmi příznivý při plnění kritérií stanovených v přístupových jednáních. V roce 2009 došlo také k politické dohodě mezi Chorvatskem a Slovinskem ohledně otázky hranic. V roce

⁶⁹ Úřad vlády ČR - Euroskop [cit.8.2.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/43556/clanek/chorvatsko/>

EVROPSKÁ KOMISE. *Evropa ve 12 lekcích.Lucemburk*: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 11- 12 s.

⁷⁰ Euractiv [cit. 14.2. 2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>

2010 má Chorvatsko za úkol dále pokračovat v reformním úsilí, zejména v oblasti soudnictví a práv menšin. Pokud Chorvatsko splní všechna zbývající kritéria, mohla by být přístupová jednání ukončena v roce 2010.⁷¹

Chorvatsko je kandidátskou zemí, která má největší potenciál stát se v nejbližším období členskou zemí EU. Chorvatsko musí řešit řadu reforem, zejména v oblasti justice, zákonodárství a v problematice menšin. I přes tyto problémové oblasti je Chorvatsko kandidátskou zemí, která má si vede nejlépe v naplňování těchto požadovaných reforem a má také největší politickou podporu ze strany EU.

⁷¹ Evropský parlament – Chorvatsko, Turecko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie: stav vyjednávání [cit. 14.2.2010] Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/027-51429-068-03-11-903-20090310IPR51427-09-03-2009-2009-true/default_cs.htm

4.1.2 Potenciální kandidátské země EU

Potenciální kandidátské země EU jsou takové země, které mají zájem o členství v EU, ale nebyl jim doposud přiznán statut kandidátské země. Mezi tyto státy se v současné době patří **Bosna a Hercegovina, Srbsko, Černá Hora, Albánie, Kosovo a Island**. Tyto výše zmíněné země, kromě Islandu, spojuje především problematika minulost spojená s jugoslávským konfliktem. Od pádu komunismu balkánské země představovaly jakousi odvrácenou tvář Evropy právě kvůli problematické minulosti. „*Vztah EU a Balkánu byl vytvořen již zpočátku, kdy byl Brusel volán jako zprostředkovatel do jugoslávské krize.*“⁷² Dnes vztahy EU a Balkánu spojují především oblasti politické a ekonomické.

Asociační proces pro tyto země byl doplněn o mechanismy, které mají zabránit konfliktům mezi sousedy, které jsou častou problematikou v této oblasti. Perspektiva vstupu se těmito zemím do jisté míry otevírá, ale spolupráce s EU není samozřejmě jejich povinností, i když ve skutečnosti kooperace Balkánu a EU je jistým postupem ekonomické transformace těchto zemí, jejichž hospodářství bylo těžce postiženo válkami. „*Srbsko, Bosna a Hercegovina a nejvíce ze všech Kosovo jsou oblastmi, kterým hrozí ztráta perspektivy integrace: Srbsku kvůli neochotě místních politiků předstoupit před veřejnost s nepříjemnými pravdami (týkající se hlavně hrozící faktické ztráty Kosova a vyrovnání se s minulostí), Bosně a Hercegovině kvůli neochotě dělat reformy omezující výsadní moc politických elit, na Kosovu kromě vyhýbání se palčivým tématům, jako je reforma ekonomiky, hlavně proto, že se po roce 1989 dostalo na spodní příčku ekonomické transformace celého Balkánu – předběhla ho i Albánie. Na Kosovu, ale i v Srbsku a v Bosně a Hercegovině má – tak jako jinde na Balkáně – silné postavení organizovaný zločin, sahající svými vazbami až do nejvyšších politických kruhů.*“⁷³

⁷² TESARĚ, F.: *EU – 35: dojde k rozšíření na Balkán? Mezinárodní politika*, r. 2006, č. 11, s. 6

⁷³ Tamtéž, s. 6

Hlavním cílem EU na Balkáně je uklidnění politické situace, kdy vojenský konflikt mezi státy tohoto regionu bude vyloučen. EU se snaží dosáhnout tohoto cíle pomocí hlubší integrace balkánských států do EU. Na summitu v Záhřebu v roce 2000 byla všem státům tohoto regionu přislíbena perspektiva členství. V průběhu několika let EU podepsala s téměř všemi státy západního Balkánu Stabilizační a asociační dohody, které otevírají cestu k plnému členství. Každému státu je stanoven rámec reforem v klíčových oblastech a je mu poskytnuta finanční pomoc na jejich realizaci. Díky Stabilizačním a asociačním procesům mají tyto státy téměř neomezený přístup na jednotný evropský trh a získávají podporu pro dané reformy.⁷⁴

Evropské partnerství vytváří rámec pro reformy daného státu v klíčových oblastech a určuje pravidla pro přidělení finanční pomoci na realizaci reforem. Tyto snahy jsou monitorovány a hodnoceny Evropskou komisí, která každý rok vydává hodnotící zprávu o pokroku stabilizačního a asociačního procesu v jednotlivých státech. Stabilizační a asociační proces a výsledná Stabilizační a asociační dohoda jsou nutným předstupněm na cestě k plnému členství.

Bosna a Hercegovina

Stabilizační a asociační dohoda byla podepsána v roce 2008 poté, co byla provedena reforma veřejné správy a zlepšila se spolupráce s Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Bosna a Hercegovina čerpá finanční pomoc z rozvojových programů EU. Podle doporučení Evropské komise musí tato země urychlit provádění klíčových reforem a zajistit, aby politická vůle směřovala k naplnění požadavků EU.⁷⁵

⁷⁴ Euractiv EU a západní Balkán [cit. 15.2.2010] Dostupné na http://www.euractiv.cz/vnejsi_vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan

⁷⁵ Evropská komise – Bosnia and Herzegovina – relations with the EU [cit. 17.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potentialcandidates/bosnia_and_herzegovina/relation/index_en.htm

Srbsko

Srbsko oficiálně zahájilo asociační proces až po roce 2003. Jednání o Stabilizační a asociační dohodě EU se Srbskem přerušila z důvodu nedostatečné spolupráce s Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Stabilizační a asociační dohoda byla podepsána v roce 2008. Vztah EU a Srbska zkomplikovala otázka Kosova. Srbsko se této provincie nechtělo vzdát, protože je to historicky významné území, kde žije početná menšina Srbů. Kosovo však vyhlásilo nezávislost 18.2.2008 a většina zemí EU jeho nezávislost uznala. Důležitým cílem partnerství EU a Srbska je konsolidace ústavního pořádku, reforma veřejné správy a soudnictví. Srbsko má za úkol zajistit fungující demokracii, plně respektovat lidská práva a práva menšin. Významnou prioritou je také ekonomická oblast, zejména zlepšení stavu veřejných financí. Stabilizační a asociační dohodu Srbsko podepsalo s EU v roce 2008.⁷⁶

Kosovo

EU je odhodlána hrát vůdčí roli při zajišťování stability Kosova prostřednictvím Evropské bezpečnostní a obrané politiky. EU také pomáhá Kosovu začlenit se do mezinárodního obchodu, proto je jeho hlavním obchodním partnerem. EU je hlavním zdrojem finanční pomoci pro tuto zemi. Kosovo čerpá z rozvojových programů EU od roku 2007.⁷⁷

Černá Hora

Černá Hora je potenciálním kandidátem na členství EU. Tato země je samostatným nezávislým státem od roku 2006, kdy se odtrhla od Srbska. V roce 2007 podepsala Černá Hora Stabilizační a asociační dohodu. Jisté výhody od EU využívá Černá Hora od roku 2008. Pro tuto zemi platí omezený vízový vstup do zemí EU, který by měl vést k úplnému zrušení. Černá Hora má v současné době nárok na finanční podporu na

⁷⁶Euractiv – portál o Evropské unii [cit.17.2.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo>

⁷⁷ Tamtéž

Evropská komise – Kosovo – EU Kosovo relations [cit.17.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/kosovo/relation/index_en.htm

vybudování institucí a přeshraniční spolupráce. EU je hlavním obchodním partnerem tohoto státu.⁷⁸

Albánie

Albánie podepsala Stabilizační a asociační dohodu v roce 2006. Evropská komise každoročně vydává zprávy o pokroku Albánie v požadovaných oblastech. V současné době je hlavním úkolem EU v Albánii posílení veřejné zprávy a soudnictví v zemi. Dále je nutné provést reformu v oblasti rozvoje policie, veřejné správy, veřejného pořádku, infrastruktury, zlepšení systému vzdělávání, posilování demokracie a respektování lidských práv.⁷⁹

Rozšiřování EU je strategickým zájmem v oblasti stability a bezpečnosti. Rozšiřování přispívá také ke zvyšování prosperity, k propojení dopravních a energetických os a dále k posílení postavení EU ve světě. EU z tohoto důvodu má zájem, aby se novými členy staly země západního Balkánu. Výše jmenované státy se ovšem potýkaly s problematickou minulostí, proto musí provést řadu reforem v nejrůznějších oblastech, tj. zajistit demokratickou správu země, respektování lidských práv a změnu struktury veřejné správy a financí.

Další zemí, která je na seznamu potenciálních kandidátů na členství v EU, je Island. **Island** je naopak od západobalkánských států plně rozvinutou demokratickou zemí s fungujícím tržním hospodářstvím a veřejnou správou. Island má už nyní vysoký stupeň integrace do EU prostřednictvím svého členství v Evropském hospodářském prostoru (EHP) a v Schengenském prostoru, který umožňuje občanům pracovat a cestovat v zemích EU. Island se aktivně podílí na hospodářské spolupráci

⁷⁸EU a západní Balkán [cit.18.2.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/vnejsivztahy/lin-k-dossier/eu-a-zapadni-balkan>
Evropská komise – Montenegro – Montenegro and relations with EU [cit.18.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potentialcandidates/montenegro/index_en.htm

⁷⁹Albánie ukončila jednání o Stabilizační a asociační dohodě [cit.18.2.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/albnie-ukonila-jednn-o-stabilizan-a-asocian-dohod>

s členskými státy EU. Oficiální žádost o členství podal Island v roce 2009. I když současná hospodářská krize způsobila jisté problémy i islandské ekonomice, vyhlídky na členství v EU by mohly mít pozitivní vliv na stabilitu tamní ekonomické situace a přijetí Islandu do EU by nemělo být tak problematické, jako je to v případě Balkánu.⁸⁰

⁸⁰ Evropská komise – Iceland – EU Iceland relations [cit.18.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/iceland/relation/index_en.htm

4.2 Prohlubování integrace

Dalším aktuálním problémem Evropské unie je, podle mého názoru, problematika prohlubování integrace, která spočívá ve dvou oblastech. První oblast zahrnuje ekonomickou integraci a zejména s ní spojenou problematiku eurozóny. V té druhé oblasti se jedná o politickou integraci, která zahrnuje vytvoření společného právního rámce, obzvláště problematiku Ústavy Evropské unie. Obě tyto oblasti jsou vzájemně propojené a mají své cíle, které směřují k vytvoření užších vztahů mezi Evropskou unií a členskými státy. Ekonomickou integraci považuji za důležitější, jelikož hospodářská prosperita a vzájemná spolupráce členských států v ekonomické oblasti je zásadní pro budoucnost nejen Evropské unie samotné, ale i jednotlivých členů. Politická integrace sice může posílit vědomí sounáležitosti, ale zatím prohlubování politické integrace není jasným středem pozornosti evropských států.

4.2.1 Eurozóna jako hlavní projev ekonomické integrace

V rámci ekonomické integrace si musí Evropská unie poradit s mnoha problémy, které vyvstávají. V této souvislosti je, podle mého názoru, velmi problematicky vnímána otázka eurozóny. V současné době se můžeme setkat s rozdílnými pohledy na eurozónu jak na její reálné fungování, tak na její další rozšiřování. Je třeba si uvědomit, že tyto pohledy jsou ovlivněny celosvětovou hospodářskou krizí a jejími důsledky.

Od prvního dne roku 1999 se euro stalo platidlem těch zemí, které byly schopny plnit požadovaná kritéria pro vstup do Hospodářské a měnové unie (HMU). Měnu euro nelze definovat bez toho, aby nebyl pojem Hospodářské a měnové unie vymezen. Obecně je HMU součástí procesu hospodářské integrace. Nezávislé státy mohou do různé míry integrovat

svá hospodářství, aby dosáhly stanovených výhod. Stupně hospodářské integrace se v různých částech EU liší. Všechny členské státy v EU jsou součástí toho, co nazýváme HMU, a tvoří jednotný trh. Všechny státy vytvářejí své hospodářské politiky tak, aby podpořily cíle HMU. V několika členských státech je stupeň integrace vyšší. Tyto státy přijaly jednotnou měnu – euro a tvoří eurozónu. Vedle jednotné měny mají také jednotnou měnovou politiku prováděnou Evropskou centrální bankou (ECB). Členské státy, které nejsou součástí eurozóny si ponechávají vlastní měny a provádějí své vlastní měnové politiky.⁸¹

Eurozóna má jednu měnu a jednu měnovou politiku a centralizované rozhodování. **Evropská centrální banka** a centrální banky všech členských zemí EU tvoří Evropský systém centrálních bank (ESCB). V rámci ESCB tvoří ECB a centrální banky členských zemí eurozóny tzv. Eurosystem. Rozhodnutí o měnové politice v eurozóně může přijímat pouze Rada guvernérů ECB, která je složena z guvernérů národních centrálních bank členských zemí, které přijaly euro, a ze členů Výkonné rady ECB.⁸²

Dne 1.1. 2002 byly ve dvanácti členských zemí EU zavedeny bankovky a mince v jednotné měně euro. Tomuto datu předcházelo tříleté tzv. přechodné období, kdy euro existovalo pouze v bezhotovostní formě. Dne 1.1. 2007 bylo zavedeno euro ve Slovinsku. O rok později, v roce 2008, vstoupily do eurozóny další dvě země – Kypr a Malta. Posledním novým členem eurozóny se 1.1. 2009 stalo Slovensko.⁸³

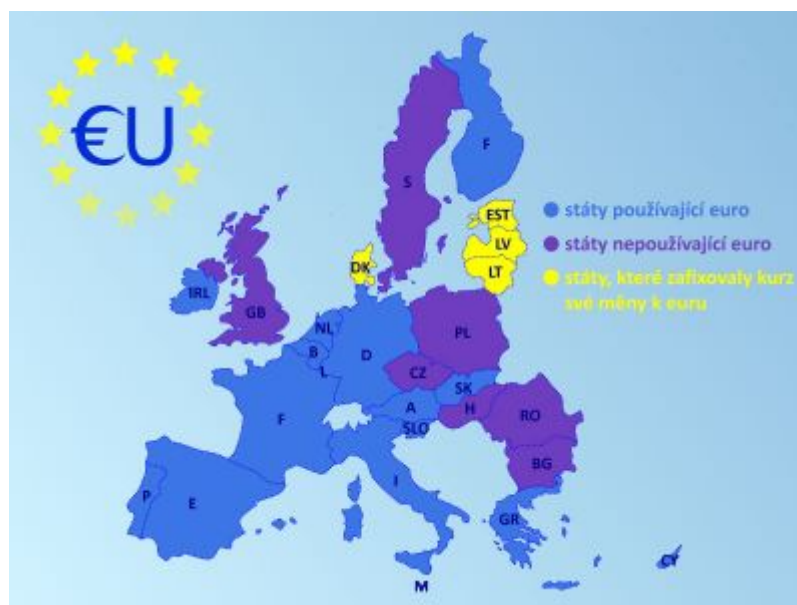
Na následující mapě si můžeme prohlédnout, jak v současnosti vypadá mapa eurozóny, které státy do ní patří a které využívají vlastní měnu nebo zafixovali kurz své měny k euru.

⁸¹ Evropská komise. *Jedna měna pro jednu Evropu: cesta k euru*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 1 – 3
ZAHRADNÍK, P.: *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. C.H.Beck, Praha 2003, s. 117 - 118

⁸² Evropská komise. *Jedna měna pro jednu Evropu: cesta k euru*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. s. 11

⁸³ Česká národní banka -EURO [cit.19.2.2010] Dostupné na http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/euro/

Obrázek č.3 – Mapa eurozóny

V Evropské unii také existují takové státy, které ještě nejsou členy eurozóny, a to z mnoha důvodu. Státy, které přistoupily v roce 2004 a 2007 čekají na to, až budou schopny plnit kritéria nutná k přijetí eura. Také existují takové státy, které jsou členy EU, ale euro přijmout nechtějí, jako například Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Švédsko a Dánsko.

Také častou otázkou je, jak je možné, že země, které nejsou členy EU využívají euro jako svou měnu. Mezi takové země se řadí Černá Hora, Vatikán, Monaco, Andora, San Marino. Tyto země mají s EU podepsány dohody o používání měny euro. Jedná se o velmi malé měnové oblasti, které jsou velmi úzce ekonomicky spjaty se státy, které v současnosti patří mezi země eurozóny. V případě Černé Hory došlo k tzv. *spontánní euroizaci země*⁸⁴. V praxi to znamená, že euro je masově užíváno všemi subjekty ekonomiky. Vzhledem k tomu, že euro je měnou jiných zemí, taková země nemůže vydávat ani vlastní bankovky a mince v eurech, ani se jakýmkoli způsobem podílet na stanovování měnové politiky této měny. Tento stav není podporován ze strany orgánů a institucí EU. Na druhé

⁸⁴EU a mezinárodní vztahy [cit.28.2.2010] Dostupné na http://www.cnb.cz/cs/faq/faq_euro-obecne.html#

straně nelze používání eura mimo území současných států eurozóny zakázat. Jde však rozhodně o nestandardní a výjimečnou situaci.⁸⁵

Přínosy a náklady měnové unie:

Rozšiřování eurozóny je v současné době aktuálním problémem Evropské unie, ovšem je na každém členském státu, který není ještě členem eurozóny, aby uvážil, jaké přínosy a náklady společná měna přinese.

Vstup členských států do eurozóny přináší řadu pozitiv, ale také i negativ. Tato společná měna je výhodná v tom, že odstraňuje nutnost směny národních měn při cestování nebo podnikání. Vedle toho podporuje jednotná měna ekonomickou stabilitu, zlevňuje a zjednodušuje přeshraniční obchodování. Cenová transparentnost v rámci jednotného trhu umožňuje snadné porovnání, zvýšenou konkurenci, a tím i nižší ceny. Hospodářská a cenová stabilita snižuje rizika a umožňuje podnikatelům dlouhodobě plánovat, čímž tak podporuje investice a zaměstnanost. Velikost a bohatství eurozóny ji chrání před vnějšími šoky a činí z eura, vedle amerického dolaru, atraktivní mezinárodní měnu pro mezinárodní obchod, půjčky a vytváření rezerv. Přijetí eura a členství v eurozóně nepřináší samozřejmě jen klady, ale také zápory. Jedním z nich je ztráta samostatné měnové politiky (stanovování úrokových sazeb v rámci ECB, ztráta kurzu národní měny), z čehož plyne riziko, že země nebude schopna reagovat na změny v ekonomických podmínkách prostřednictvím měnového kurzu nebo úrokových sazeb (zejm. v případě, že by euro bylo zavedeno v době, kdy na ně ekonomika nebude dostatečně připravena). Neomezený pohyb kapitálu může přinést nebezpečí přelévání zdrojů z oblastí s nižší produktivitou do oblastí, kde je produktivita vyšší. Směnný kurz a úrokové sazby nebude možné používat jako nástroj obchodní a měnové politiky.

⁸⁵ Úřad vlády ČR -Euroskop [cit.28.2.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/52/sekce/evropska-mena/>

Výhody a nevýhody vstupu do eurozóny chápou jednotlivé země poměrně jednotně. Důležitou otázkou je, zdali zavedení eura má vliv na zvýšení cenové hladiny. Podle některých ukazatelů je zřejmé, že před a po zavedení bankovek a mincí v euro u některých položek došlo ke značnému cenovému nárůstu. Například v některých restauracích, kavárnách a kadeřnictví bylo zaznamenáno výrazné zvýšení cen, podobně jako u autoopraven nebo opraven zboží pro domácnosti, u sportovních akcí a rekreačních činností. Tato zvýšení cen se soustředila do oblastí místních služeb v jednotlivých čtvrtích, kde neexistuje velká konkurence. Lze toto přičíst na vrub eura, protože se zdá, že někteří obchodníci využili příležitosti zvýšit ceny současně se zavedením euro bankovek a mincí. Oproti tomu řada cen zůstala beze změny, nebo v případě mnoha jiných výrobků, jako jsou počítače, fotografické přístroje, ceny nadále klesaly, částečně proto, že technologie zlevnily. Toto zvýšení cen se dotklo mnoha drobných předmětů, které často nakupujeme. Ony každodenní hotovostní nákupy určují naše vnímání inflace mnohem více než méně časté nákupy, jako je například pořízení nového počítače, náklady na pojištění nebo pronájem. Jejich dopad na životní náklady je však nižší. Naše vnímání nárůstu cen v průběhu přechodu na euro ale více odpovídá cenové inflaci těchto častěji kupovaných předmětů než cenové inflaci celého nákupního koše. To dokazuje, že lidé získali odůvodněně dojem, že při přechodu na euro došlo k rozsáhlému zvýšení cen, ve skutečnosti k navýšení cen došlo jen v omezené míře a mělo jen malý dopad na celkové životní náklady.⁸⁶

Na otázku, zadali je život za eura nákladnější, jednoznačně odpovíme ano, jelikož některé ceny při přechodu na euro skutečně stouply, ale ceny většinou stoupají každým rokem, což je způsobeno běžnou inflací, která není nijak spojená s přechodem na novou měnu. Ve skutečnosti se průměrné zvýšení spotřebitelských cen vyvolané přechodem na euro bankovky a mince odhaduje na pouhé 0,1 až 0,3 z běžné roční inflace ve výši 2,3 procenta. Bylo-li tedy průměrné zvýšení ceny za nákup

⁸⁶ EVROSKÁ KOMISE. *Krátký průvodce eurem*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007.

v supermarketu v hodnotě 100 EUR 2,3 EUR, pak z toho zvýšení připadá na účet přechodu na společnou měnu pouze třicet centů. Zbytek způsobily jiné faktory.⁸⁷

Řada Evropanů je přesvědčena, že euro s sebou přineslo velké zvýšení cen. Průzkumy názoru spotřebitelů to jasně prokazují. Ve skutečnosti lidé ovšem vnímali mnohem větší zdražení, než byla skutečná cenová inflace. Lidé měli tento dojem proto, že když začali platit eurem, k většímu navýšení došlo u některých druhů často nakupovaného levného zboží, jako je šálek kávy v kavárně, chléb, oprava auta, lístek na sportovní utkání a jiné. Jak už bylo řečeno, dojem, který si vytváříme o inflaci vzniká při placení drobných položek penězi, které máme v kapse.

Při přípravách přechodu na novou měnu přijaly Evropská komise a orgány jednotlivých států opatření k zajištění přesné cenové konverze, a aby zamezily neopodstatněnému nárůstu cen, spolupracovaly s centrálními bankami členských států, organizacemi spotřebitelů a s maloobchodníky. Například maloobchodní sféra byla ve snaze zamezit zaokrouhlování cen vybavena velkým množstvím jednocentových a dvoucentových mincí. Tato opatření byla velice účinná a bezdůvodné zdražování se omezilo na místní obchody a služby, které nejsou vázány celostátními nebo sektorovými dohodami a které nemají v místě svého působení velkou konkurenci. Jak budou na platbu přecházet další členské státy, bude právě těmto problematickým sektorům věnována zvláštní pozornost, aby se neodůvodněnému nárůstu cen zamezilo.⁸⁸

Z těchto výše uvedených důvodů je nutné usoudit, že členství v eurozóně obnáší velkou zodpovědnost členských států vůči ostatním členům eurozóny. Proto pro kandidátské země byly vytvořeny takové podmínky, které slouží jako mantinel pro Evropskou unii, aby se vyhnula

⁸⁷ Úřad vlády ČR -Jednotná měna euro[cit.5.3.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/40560/clanek/jednotna-mena-euro/>

⁸⁸ Evropská komise: *Bylo zavedení eura příčinou zvýšení cen?* Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2009.

ohrožení měnové unie. Takové podmínky byly přijaty pod názvem **Konvergenční kritéria**. Jedná se o hospodářské cíle a institucionální změny, kterých musí země dosáhnout před přijetím jednotné měny. Jako měřítko konvergence se užívají makroekonomické ukazatele. Každá země musí splnit pět konvergenčních kritérií, pokud chce vstoupit do měnové unie. Konvergenční kritéria mají především zabránit tomu, aby rozdílný vývoj v různých zemích EU neohrožoval celkovou měnovou stabilitu. Kritéria mají podporovat sblížení členských zemí a jejich hospodářské politiky. Hlavním smyslem těchto kritérií je udržet veřejné finance bez nadměrného schodku, aby svým působením neohrožovaly cenovou stabilitu v dané zemi a tím i v celé eurozóně.

„Konvergenční kritéria:

- *cenová stabilita: míra inflace nesmí překročit průměrnou míru inflace tří členských států s nejnižší inflací o více než 1,5%*
- *úrokové sazby: dlouhodobé úrokové sazby se nesmí lišit o více než 2% ve vztahu k průměrným úrokovým sazbám tří členských států s nejnižšími úrokovými sazbami*
- *deficity: národní rozpočtové deficity nesmí být nižší než 3% HDP*
- *veřejný dluh: nesmí překročit 60% HDP*
- *stabilita směnného kurzu: směnné kurzy musí po dobu předchozích dvou let zůstat ve schváleném rozmezí⁸⁹*

Aby bylo zřejmé, že problémy, které musí Evropská unie řešit, jsou úzce provázané, je třeba zdůraznit, že rozšiřování Evropské unie o nové ekonomiky znamená také jistou budoucí perspektivu při rozšiřování eurozóny. Plnění tzv. maastrichtských kritérií je zásadním předpokladem pro přijetí eura. Ovšem nabízí se tu otevřená otázka, zdali uvedená kritéria

⁸⁹ Evropská komise. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk., 2007. 34 s

dokáží přesně posoudit, zdali je země na tento proces dostatečně připravena, aby minimalizovala rizika a zároveň byla maximálním přínosem pro členství v eurozóně.

Poctivé či nepoctivé plnění těchto kritérií vyjde vždy najevo v krizových obdobích, jako je nyní. Současné celosvětové hospodářství se potýká s recesí, a právě zde je vidět, jak je Evropská unie sama připravena řešit problémy, které přináší hospodářský cyklus.

Ekonomická krize v roce 2008 se rychle přemístila ze zámoří do Evropy a i zde způsobila řadu problémů v ekonomické oblasti. „*Ohnisko finanční a následně ekonomické recese se rozhořelo na americkém hypotéčním trhu mezi nesolventními dlužníky.*“⁹⁰ Tento neprůhledný proces finančních inovací a nedostatečně účinný systém regulací způsobil to, že tato problematika zasáhla většinu částí globální ekonomiky. Je nutné poukázat na to, že ekonomika nebyla nikdy tolik globálně propojena jako v současnosti. Z tohoto důvodu současná ekonomika čelí nejzávažnějšímu krizovému problému, který zasáhl nejdříve finanční trhy a posléze reálnou ekonomiku.

Projevy krize se šířily přes hranice států extrémně rychle, proto bylo hlavním cílem Evropské unie stabilizovat finanční systém a reálnou ekonomiku v krátkém období. Evropská unie musela vytvořit přechodná podpůrná opatření, která mají dosáhnout vyváženosti, která byla ohrožena díky velké otevřenosti evropských ekonomik.

Evropská unie musela řešit aktuální problematiku hospodářské recese, a proto se sešli vrcholní představitelé členských států a vlád a museli přijmout opatření, která by pomohla řešit hospodářskou krizi a bylo tak zamezeno vzniku velkých problémů, které by jistě výrazně zasáhly všechny členské státy, ale především oblast eurozóny.

Jedním ze zásadních opatření je zvýšení flexibility v rámci Paktu stability a růstu, který za běžných okolností požaduje, aby členské státy udržovaly deficit veřejných financí pod 3% HDP. Maximální tříprocentní

⁹⁰ *Koncept řešení finanční krize v EU: Porovnání s přístupem evropských národních států i USA.* Měsíčník EU aktualit, číslo 65, únor 2009. s. 13

hranice deficitu je stanovena také ve výše uvedených Kodaňských kritériích, které jsou zásadní pro nově přistupující země. Tato tříprocentní hranice je určitým mezníkem, aby nedocházelo k ohrožování propojených ekonomik a eurozóny. Evropská komise z důvodu celosvětové hospodářské krize umožnila členským státům v delším období beztrestně překračovat hranici tří procent, což členské státy uvítaly. Ovšem Evropská unie varovala před nepřiměřeným užíváním flexibility, což by mohlo vést k vážnému ohrožení eurozóny a celého trhu.

V této souvislosti musí Evropská unie v současné době řešit problém spojený s nadměrným deficitem veřejných financí v Řecku. Evropská komise schválila doporučení, jakým způsobem řešit schodek řeckého rozpočtu a zvýšit konkurenceschopnost řeckého hospodářství. Řecko v minulosti zkreslovalo údaje o stavu svých veřejných financí. Za rok 2009 rozpočtový schodek Řecka dosáhl podle odhadů 12,7% HDP, což je mnohem vyšší číslo, než se předpokládalo. V Evropské unii panuje nervozita v souvislosti s řeckým problémem. Řecko je členem eurozóny, tudíž svým velkým dluhem vážně ohrožuje celou eurozónu a její stabilitu.

Evropská komise navrhla stabilizační program pro Řecko a vydala doporučení, aby se drželo úsporného plánu, který má Řecku pomoci zvládnout krizi. Vzhledem k tomu, že Řecko zatajovalo informace o skutečném stavu deficitu, evropská exekutiva Řecku nevěří a požaduje, aby podávalo zprávu o schodku každé čtvrtletí. Řecko má v současné době doporučení, aby udělalo další škrty ve veřejném sektoru, aby dokázalo snížit rozpočet pod 3% HDP. Aby byla zajištěna stabilita eurozóny, počítají státy s finanční pomocí pro Řecko, i když o ni Řecko oficiálně nepožádalo. „*Finanční trhy nyní spekulují, zda se Řecku dostane pomoci od ostatních členů. Tvrdé jádro eurozóny v čele s Německem jinou možnost ani nemá, pokud chce zachovat eurozónu ve stávající podobě.*“⁹¹

Evropská unie musí v současné době čelit celosvětové hospodářské recesi a musí zaujmout taková stanoviska, která zmírní její dopady a vyřeší problematickou ekonomickou situaci a ochrání eurozónu. Podle

⁹¹ *Brusel schválil řecký plán úspor, nejistota trvá.* Měsíčník EU aktualit, číslo 78, březen 2010. s. 3

mého názoru členství v eurozóně přináší řadu zjevných výhod, ale je třeba si uvědomit, že velká otevřenost ekonomiky a přílišná provázanost s ekonomikami partnerských států může vést ke vzniku řady problémů.

Problematika prohlubování ekonomické integrace je pro Evropskou unii stále aktuálním tématem, jelikož v tomto ohledu má Evropská unie možnost dalších a dalších příležitostí. Přijetí eura v členských zemích je považováno za vyvrcholení hospodářské a měnové unie. Hlavním smyslem, proč Evropská unie podstupuje toto prohlubování ekonomické integrace, je především zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti Evropy vůči dominantním světovým ekonomikám. Společná měna přispívá k vytvoření jednotného trhu bez celních bariér a k možnosti volného pohybu kapitálu, zboží, služeb a pracovních sil. *„Jednotná měna zvyšuje cenovou transparentnost a postupně přinutí výrobce ve vzájemně konvergujících zemích zaměřit se na kvalitu a inovace, což je neodmyslitelně spojeno s investicemi do výzkumu a vzdělávání, a odklonit se od krátkozrakého využívání komparativní výhody založené na nízkých cenách a levné pracovní síle.“*⁹²

Vstup do měnové unie je pro nové členské země nevyhnutelný, přesto v mnoha těchto zemích existuje snaha tento proces zpomalit. Hlavní příčinou je především velká propast mezi ekonomickými úrovněmi stávajících zemí v eurozóně a potencionálních budoucích členů.

Vhodné načasování vstupu do eurozóny v České republice i ostatních kandidátských zemí bude záviset na politickém rozhodnutí. Toto rozhodnutí bude jistě odrážet názory odborných analýz, které jsou výsledkem dlouhodobého výzkumu.

⁹² LACINA, L.; RUSEK, A. aj. *Evropská unie: trendy, příležitosti, rizika*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2007, 135 s.

4.2.2 Politická integrace

Celá historie Evropské unie je výsledkem kompromisu mezi politickou vůlí a hospodářskou realitou. Je třeba si uvědomit, že ekonomické faktory jsou do jisté míry podřízeny politické vůli. Je tedy zřejmé, že obě oblasti se mohou jevit jako zdánlivě nezávislé, ovšem jsou velmi úzce propojeny. Aby mohla ekonomická integrace vést ke stanoveným cílům, pak musí být založena na společném politickém konsenzu. V otázkách politické integrace dochází na půdě Evropské unie k mnoha problémům, které byly spojeny zejména s problematikou Evropské ústavy.

Mým cílem v této kapitole je uvést problematiku politické integrace, která byla prohloubena díky přijetí Lisabonské smlouvy.

Geneze Evropské ústavní smlouvy sahá až do poloviny 90. let 20. století, kdy si členské země a evropské instituce uvědomovaly, že je třeba zajistit reformy v klíčových oblastech a přizpůsobit tak Evropskou unii dalšímu uvažovanému rozšiřování a prohlubování integrace. Vzhledem k tomu, že i nadále Evropská unie činí veškeré kroky k tomu, aby se rozšiřovala, považují její představitelé za nutné, aby byla více průhlednější a transparentnější.

Již na Evropské radě v Nice bylo schváleno další rozšiřování Evropské unie o státy střední a východní Evropy a právě zde se politici dohodli na nutnosti dalších reforem. Následovalo období mnoha diskusí o budoucnosti Evropské unie a jejich výsledkem byla Laekenská deklarace, která byla přijata v prosinci 2001. Tato deklarace prosazovala efektivnější integraci. Součástí této deklarace bylo také prohlášení o svolání Konventu, který se měl zabývat problematikou dalšího směřování Evropské unie. Výsledkem práce Konventu se stal nakonec návrh Evropské ústavy. V červnu 2004 Ústavu schválili zástupci všech 25 vlád. Ovšem k tomu, aby mohla Evropská ústava vstoupit v platnost, je nutné, aby všechny členské státy toto rozhodnutí stvrdily buď v referendu, nebo na parlamentním shromáždění. Téměř všechny členské státy se vyjádřily kladně, ale

prohloubení politické integrace v tomto smyslu odmítla Francie a Nizozemí, i když právě tyto země byly považovány za největší příznivce dalšího prohlubování integrace. Tato dvě referenda, která se postavila zády k Evropské ústavě, zastavila celý ratifikační proces v roce 2005.⁹³

Jednou z hlavních příčin nepřijetí Evropské ústavy mohlo být to, že nebyl dodržen původní plánovaný záměr. Hlavním záměrem tvorby Evropské ústavy bylo vytvořit dokument, který nebude obsáhlý, ale naopak bude se jednat o jednoduchý a srozumitelný dokument, který pomůže evropským občanům pochopit, co je fenomén Evropská unie, proč jej vytváříme a jaké jsou pravomoci Unie. Realita ale byla jiná, Návrh Ústavy pro Evropu byl této výše zmíněné představě velmi vzdálen. Nejednalo se o krátký, stručný a výstižný dokument, jak bylo původně plánováno, ale byl to dokument, který byl vytvořen ve stejném duchu jako ty předchozí. Tento fakt ovšem znamená, že Evropská ústava pozbyla svého prvotního záměru v tom, že bude přístupným a transparentním dokumentem pro průměrného evropského občana. Větší transparentnost by možná přispěla k tomu, že by obyčejný občan Evropské unie získal alespoň základní přehled o tom, čím se jednotlivé instituce zabývají, což je, podle mého názoru, v současné době zanedbanou záležitostí.

Evropské ústavě v této podobě nebyla vytýkána jen nedostatečná transparentnost, ale i řada dalších problémů, které stály za její neúspěšnou ratifikací.

Poté, co byla Evropská ústava v roce 2005 odmítnuta v referendech ve Francii a v Nizozemí, se představitelé po dvouletém období úvah dohodli na tom, že se bude konat nová mezivládní konference. Úkolem této konference bylo vypracovat do konce roku 2007 Reformní smlouvu. „*Dne 19. října 2007 přijala neformální Evropská rada v Lisabonu konečné znění Smlouvy, které vypracovala mezivládní konference. Prezidenti a premiéři 27 členských států EU tuto tzv. Lisabonskou smlouvu podepsali 13. prosince 2007.*“⁹⁴

⁹³ MRAVINAČ, M, KLÍMA, M. *Ústavní smlouva a reformy Evropské unie*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 53 - 55

⁹⁴ Evropská komise: *Institucionální reforma Evropské unie*. Europa – portál Evropské unie [cit.29.3.2010] Dostupné na: http://europa.eu/institutional_reform/index_cs.htm

Lisabonská smlouva

Zásady, které Evropská unie stanovila ve svých předcházejících smlouvách, byla navržena pro mnohem menší Evropskou unii, která se v té době nemusela potýkat s globálními problémy a řešit celosvětovou hospodářskou recesi. Vzhledem k tomu, že se Evropská unie stává čím dál větším hráčem, musí řešit všechny problémy, které vyvstávají s dalším rozšiřováním a prohlubováním integrace. Ale, aby byla Evropská unie schopna těmto závazkům dostát, musí zlepšit a lépe zorganizovat svoje fungování. Z tohoto důvodu se evropští politikové domnívají, že bylo třeba přijmout dokument, který postihne všechny problémové oblasti a vymezí cíle, jejichž dosahování bude dalším mezníkem celé evropské integrace. Obecně vzato, Lisabonská smlouva si klade za cíl vytvořit demokratičtější a transparentnější unii.

Lisabonská smlouva byla podepsána dne 13. prosince 2007. Aby smlouva mohla být platná, musela být schválena ve všech zemích dle jejich vnitrostátních postupů, což se nakonec naplnilo. Smlouva vstoupila v platnost 1. prosince 2009.⁹⁵

Tato smlouva je velmi dlouhým dokumentem, který má více než 300 stran včetně příloh a protokolů, což znamená, že se nepodařilo naplnit dlouho slibovanou zásadu, že bude smlouva „textově“ přístupná všem. Na obranu je třeba ale také dodat, že Evropská unie je fenoménem, který se v současné době snaží postihnout širokou škálu politik a činností, z toho důvodu není snadné vytvořit jednoduchý dokument. Pokud by Evropská unie vyhověla tomuto požadavku, pak by mohlo hrozit, že nová smlouva pozbude svého hlavního významu, a to vytvořit jeden dokument, který postihne veškerou zásadní problematiku Evropské unie, což není jednoduchou záležitostí⁹⁶

⁹⁵ Evropská komise. Smlouva pro Evropu 21. století. Europa – portál Evropské unie [cit.29.3.2010] Dostupné na: http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_cs.htm

⁹⁶ Evropská komise. *Váš průvodce Lisabonskou smlouvou*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009. s. 10

Lisabonská smlouva si stanovila mnoho cílů, které i nadále korespondují s hlavními úkoly EU a dokonce vymezuje i další oblasti, na které se hodlá zaměřit.

Evropská unie v rámci Lisabonské smlouvy vymezuje tyto základní cíle:

- větší demokracii, větší otevřenost
- rychlejší a účinnější rozhodování
- modernizace orgánu EU
- závazek vytváření hospodářské a měnové unie
- závazek míru a bezpečnosti
- posílení pravomocí bojovat proti mezinárodní přeshraniční trestné činnosti
- podporovat vysokou úroveň zaměstnanosti

Nové oblasti spolupráce:

- podpora udržitelného rozvoje v Evropě na základě vysoké úrovně ochrany životního prostředí
- snaha dosáhnout energetické účinnosti a úspor
- posilování lidských práv

Z výše uvedených cílů Lisabonské smlouvy, které byly v mém výčtu nastíněny jen okrajově, vyplývá, že se Evropská unie snaží aktualizovat některá základní pravidla spolupráce v rámci Unie. Evropská unie se musí vyrovnat s měnící se situací ve světě, proto vymezila i nové cíle, které odrážejí další problematiku, kterou se Evropská unie bude muset v budoucnu zabývat. Těmito problematikami bude jistě vysoká ochrana životního prostředí, problematika energetiky a lidských práv.

Přijetí Lisabonské smlouvy ukončilo několikaletý proces vyjednávání o institucionálních otázkách. K tomu, aby mohla Evropská unie dostát snadněji svým stanoveným cílům, musela prostřednictvím této smlouvy vytvořit řadu institucionálních reforem, které mají pomoci vytvořit transparentnější, efektivnější a svobodnější Evropu.

Kritika Lisabonské smlouvy

Slova jako transparentnější, efektivnější a svobodnější Evropa jsou mnohými kritiky brána s rezervou pouze jako proklamativní sousloví. Tato smlouva se od začátku potýkala s řadou problémů a i nadále se objevuje kritika, která namítá, že Lisabonská smlouva je pouhou upravenou podobou zamítnuté Evropské ústavy, což není jen neoprávněnou kritikou, ale zjevnou pravdou. „*Tento fakt koneckonců potvrdil i hlavní vyjednávač původní Ústavní smlouvy, bývalý francouzský prezident Giscard d'Estaing: „Rozdíl mezi původní Ústavou a současnou Lisabonskou smlouvou je v přístupu spíše než v obsahu.“ (The Independent, 30.10.2007)*⁹⁷

Lisabonské smlouvě je dále vytýkáno, že přesouvá velký rozsah pravomocí členských států na orgány Evropské unie, zejména v sociálních, bezpečnostních, energetických a zahraničních politikách. Dále důležitou změnou, kterou smlouva přináší, je změna v hlasování v Evropské unii. Smlouva zavádí většinové hlasování ve vymezených oblastech, i když v nich doposud bylo nutné hlasovat jednomyslně. To znamená, že státy ztrácí možnost zamezit iniciativě, kterou si nepřejí.

Na vrub této smlouvy je nutné přičíst také to, že zásada transparentnosti byla v tomto směru nenaplněna. Domnívám se, že průměrnému občanovi Evropy politická integrace nepřijde nijak důležitá. Obyčejný občan pociťuje zejména ekonomické stránky integrace, a proto se nelze divit, že celá problematika Evropské ústavy a následně Lisabonské smlouvy byla řešena nejvýrazněji na politické půdě než

⁹⁷ KLAUS, V.: *Lisabonská smlouva: manuál pro začátečníky*. [cit. 29.3.2010] Dostupné na: <http://www.klaus.cz/clanky/583>

veřejné. I když si Evropská unie klade za cíl vytvořit Evropskou unii průhlednější a transparentnější, domnívám se, že Lisabonská smlouva k tomuto kroku nijak nepřispěla.

Lisabonská smlouva se potýkala s mnoha problémy a výtkami, které jí u některých kritiků zůstanou nezapomenuty. Problematika Lisabonské smlouvy je záležitostí velmi rozsáhlou a komplikovanou, jelikož sama smlouva postihuje mnoho oblastí politik a činností Evropské unie.

Ať už se názory na tuto smlouvu různí nebo ne, Lisabonská smlouva byla ratifikována ve všech 27 členských státech, čímž bylo stvrzeno, že je platnou smlouvou Evropské unie.

Otázka politické integrace bude, podle mého názoru, i nadále zásadou pro Evropskou unii. Je třeba si uvědomit, že tato problematika je velmi komplikovaná a při jejím hodnocení je nutná snaha vidět problém z několika úhlů. Evropská unie je útvar, který se snaží vytvářet jednotu z mnoha odlišností, což není snadný úkol. V současné době se Evropská unie potýká s hospodářskou krizí, která se díky globální ekonomice rozšířila velmi rychle. Právě tato situace by mohla postačovat pro vysvětlení, proč si Evropská unie chce zajistit schopnost efektivního a rychlého rozhodování, která ovšem stojí členské státy cenu ztráty části své rozhodovací suverenity. Evropská unie je garantem hospodářské a měnové unie, vytváří podmínky pro vstup do eurozóny a otevřeného trhu, a proto je pochopitelné, že si snaží zajistit rozhodovací práva.

V oblasti politické integrace Evropská unie jistě neskončila přijetím Lisabonské smlouvy. Domnívám se, že postupem času se bude utvářet stále větší tlak na to, jestli se mezi evropskými státy vytvoří bližší vztah než jen ekonomické partnerství. V současné době je tato myšlenka pro jednotlivé evropské národy zřejmě naprosto vyloučena, jelikož jednotlivé státy se stále chápou jedinečně, ovšem není vyloučeno, že v budoucnu nebudeme stát před touto další politickou integrací, která bude sahat ještě dál.

Závěr

Evropská unie v současné době řeší celou řadu problémů, které mají své kořeny v počátcích integrace. Retrospektivní pohled na počátky evropské integrace ukazuje, že jednotlivé státy byly nakloněny hospodářské spolupráci, která jim pomohla vyrovnat se s důsledky druhé světové války. Tato spolupráce se nadále rozvíjela a vyvrcholila Smlouvou o Evropské unii, která byla přijata v Maastrichtu v roce 1992. V průběhu minulého desetiletí Evropská unie učinila mnoho závažných rozhodnutí v otázkách integrace, ale nyní stojí na rozmezí, jelikož musí řešit, zdali se bude i nadále rozšiřovat. Současnými kandidáty jsou Turecko a státy ležící na Balkánském poloostrově, Chorvatsko a Makedonie. Vzhledem k tomu, že se jedná o státy kulturně a nábožensky odlišné, otevřela tato vlna rozšiřování otázku, zdali jsou stanovená Kodaňská kritéria dostačující a nebo zdali by neměla být vytvořena nová kritéria. Přijetí těchto zemí vnímají odlišně orgány Evropské unie, členské země a veřejnost, což přináší řadu nesrovnalostí a problémů. Orgány Evropské unie se k členství těchto států staví pozitivně z důvodu rozšíření své působnosti a rozšíření trhu. Ale méně kladné ohlasy přichází od členských států, které další rozšiřování chápou jako ohrožení stability v oblasti ekonomické i sociální. Veřejnost přijetí těchto kandidátů vidí poněkud pesimisticky z důvodu přílivu pracovníků s odlišnými kulturními a náboženskými zvyky. Současné kandidátské státy nejsou stejnorodými zeměmi. V případě Chorvatska a Makedonie se jedná o méně ekonomicky vyspělé země, které budují plně funkční tržní hospodářství. Na druhou stranu tento problém se netýká Turecka, jelikož je vyspělou ekonomikou. Problematika tureckého členství spočívá v otázkách dodržování lidských práv, demokratických svobod, úplného prosazení rovnoprávnosti žen a kurdské menšiny.

Vzhledem k tomu, že se Evropská unie přiklání k členství těchto států, otevírá se problém, zda podporovat a rozvíjet ekonomickou a politickou integraci. V rámci ekonomické integrace mají členské státy společnou

monetární politiku, dochází ke koordinaci rozpočtové politiky a je otázka, kdy se bude ekonomická integrace projevovat i ve fiskální politice.

Dalším problémem Evropské unie je záležitost politické integrace, která byla prosazována nejprve prostřednictvím Evropské ústavy, která byla zamítnuta v referendech ve Francii a Nizozemí. Problém politické integrace je vnímán odlišně na různých rovinách. Evropské orgány podporují prohlubování integrace v tomto směru, ale členské státy a veřejnost tyto snahy nevnímají nijak kladně, jelikož se obávají o ztrátu své suverenity. Ani přijetí Lisabonské smlouvy neproběhlo zcela jednoznačně, proto je zřejmé, že členské státy nejsou nakloněni další integraci v politické oblasti.

POUŽITÁ LITERATURA

BAAR, V. *Vnější vztahy Evropské unie: geoeconomické a geopolitické aspekty jejich makroregionální diferenciace*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 80-7368-142-0

BALA, J. *Evropská integrace*. Ostrava: Advertis, 2000. ISBN 80-900907-0-2

BENEŠ, V. *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?*. Mezinárodní politika, r. 2006 č.11

Brusel schválil řecký plán úspor, nejistota trvá. Měsíčník EU aktualit, číslo 78, březen 2010

CIHELKOVÁ, E.; JAKŠ, J. *Evropská integrace*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0854-0

Evropská komise. *Jedna měna pro jednu Evropu: cesta k euru*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007.

Evropská komise. *Váš průvodce Lisabonskou smlouvou*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2009.

EVROSKÁ KOMISE. *Krátký průvodce eurem*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007

FIALA, P. *Evropský mezičas: nové otázky evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2007. ISBN 80-87029-04-6

FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003. ISBN 80-7325-015-2

FOJTÍKOVÁ, L. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-939-9

HAD, M.; URBAN, L. *Evropská společenství. První pilíř Evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2000. ISBN 80-85864-88-6

HUNGR, P. *Základy teorie státu a organizace Evropské unie*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-13-7

KLÍMA, M; BUREŠ, J. *Kam kráčíš, Evropská unie?*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-30-X

Koncept řešení finanční krize v EU: Porovnání s přístupem evropských národních států i USA. Měsíčník aktualit únor 2009.

KUBEŠ, M. *Naše budoucnost je Evropa: cesta k hospodářské a měnové unii.* Praha: ISE, 1997. ISBN 80-86130-01-0

LACINA, L. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii.* Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5

LACINA, L.; RUSEK, A. aj. *Evropská unie: trendy, příležitosti, rizika.* Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2007

MRAVINÁČ, M, KLÍMA, M. *Ústavní smlouva a reformy Evropské unie.* Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2007.

NEKVAPIL, V. *Vnější vztahy Evropské unie.* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2008. ISBN 978-80-87092-00-2

PETRÁČEK, Z. *Turecko na evropské cestě.* Mezinárodní politika, r. 2007, č.9

STROŽ, D.; HRUŠKA, E. *Turecko a EU: partnerství s překážkami.* 2. upr. vyd. Praha: Agentura Fajma, 2006.

ŠONKA, J. *Srozumitelně o Evropské unii: k čemu je Evropská unie (a pro koho vlastně?).* Praha: Plot, 2004. ISBN 80-86523-32-2

TESAŘ, F.: *EU – 35: dojde k rozšíření na Balkán?.* Mezinárodní politika, r. 2006, č. 11

WEIDENFELD, W; WESSELS, W. *Evropská unie od A do Z: příručka evropské integrace.* Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-413-6

ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie: přínosy a náklady konvergence.* Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-472-4

Elektronické zdroje:

www.europa.eu

www.euroskop.cz

www.euractiv.cz

www.cnb.cz

www.finance.cz

Albánie ukončila jednání o Stabilizační a asociační dohodě [online] euractiv.cz [cit. 18.2.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/albnie-ukonila-jednn-o-stabilizan-a-asocian-dohod>

Bosnia and Herzegovina -relations with the EU [online] europa.eu [cit. 17.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potentialcandidates/bosnia_and_herzegovina/relation/index_en.htm

EU a mezinárodní vztahy [online] cnb.cz [cit. 28.2.2010] Dostupné na http://www.cnb.cz/cs/faq/faq_euro-obecne.html#

EU a západní Balkán [online] euractiv.cz [cit. 18.2.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/vnejsivztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>
<http://www.euroskop.cz/47701/119909/clanek/historie-rozsirovani-evropske-unie/uvodem/>

Chorvatsko, Turecko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie: stav vyjednávání. [online] europa.eu [cit. 4.2.2010] Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/027-51429-068-03-11-903-20090310IPR51427-09-03-2009-2009-true/default_cs.htm

Jednotná měna euro [online] euroskop.cz [cit. 5.3.2010] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/40560/clanek/jednotna-mena-euro/>

Klaus, V. *Lisabonská smlouva: manuál pro začátečníky.* [online]. klaus.cz [cit. 29.3.2010] Dostupné na: <http://www.klaus.cz/clanky/583>

Kosovo – EU Kosovo relations [online] europa.eu [cit. 17.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potentialcandidates/kosovo/relation/index_en.htm

Marešová, Sandra. *Cesta Turecka do EU - problematika vstupu* [online]. *E-polis.cz* [cit. 7.2.2010]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/evropska-unie/280-cesta-turecka-do-eu-problematika-vstupu.html>

Montenegro – Montenegro and relations with EU [online] europa.eu [cit.18.2.2010] Dostupné na http://ec.europa.eu/enlargement/potentialcandidates/montenegro/index_en.htm

Plenární zasedání Evropského parlamentu 8.-11. února 2010 ve Štrasburku [online] europa.eu [cit. 8.2.2010] Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/67945-039-02-07-20100125BRI67944-08-02-2010-2010/default_p001c003_cs.htm

Rozšíření Evropské unie [online].europa.eu [cit.2.1.2010] Dostupné na *Turecko a EU.* [online] euractiv.cz [2.1.2010] Dostupné na <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu>

Usnesení Evropského parlamentu o zprávě o pokroku Turecka za rok 2008 [online] europa.eu [cit.4.2.2010] Dostupné na <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B6-2009-0105+0+DOC+XML+V0//CS>